

prosvetni delavec

to številko želimo
počastiti 40-letnico
1. zasedanja Avnoja.
Gradivo so pripravili
sodelavci prosvetnih glasil
vseh republik in pokrajin.
Ob dnevu republike —
naše iskrene čestitke!

prosvetni
delavec

Školske
Novine

Свободный
универс

misao

ПРОСВЕТИ
ЛИСТ

просветный
рабочий

Shkëndija

просветен
работник

Stojan Batič: Spomenik NOB, 1958, marmor, detalj, Logatec

ZGODOVINSKO SPOROČILO II. ZASEDANJA AVNOJ

Josip Broz Tito: Temelj — bratstvo in enakopravnost
vseh narodov Jugoslavije

Dvajsetleto zatiranje narodov Jugoslavije kot so Hrvati, Macedonci, Slovenci in drugi, s strani peščice velesrbskih hegemonistov, nezasišana korupcija vladajočih krogov doma in njihovo povezovanje z najbolj reakcionarnimi krogi v tujini, posebno z nemškimi in italijanskimi, da bi obdržali oblast, nezasišana izdajstvo in špijonaža v naši vojski, posebno pa v generalnem štabu — vse to so bili vzroki katastrofalnega in sramotnega poraza jugoslovanskih armad v vojni. Ta poraz je imel katastrofalne posledice za narode Jugoslavije. Jugoslavija je bila razkosana in je postala plen osvajalskih roparjev, kakršnih ne pozna zgodovina. V državi je zavladal nezasiščen teror...

V tej težki, zanesljivo lahko rečem najtežji situaciji v zgodovini naših narodov se je našla ena sama organizacija v vsej naši domovini, ki je bila dvajset let tako rekoč zunaj zakona in so jo preganjali vsi oblastniki v Jugoslavi-

ji, ki pa je vse svoje izkušnje in organizacijske sposobnosti, vse svoje preizkušene borbe dala v službo svojemu zaslužnemu narodu. Samo Komunistična partija Jugoslavije je bila sila, ki je popeljala ljudstvo v oborožen odpor, ki ni klonila, temveč visoko dvignila prapor osvobodilnega boja in je do danes vztrajala v tem boju skupaj s svojimi narodi.

Z razvojem splošne ljudske vstaje, z osvoboditvijo vedno večjega ozemlja in v zvezi z vedno večjimi nalogami, ki se postavljajo pred naše narode ter z razvojem dogodkov v inozemstvu, je potrebno pravočasno storiti vse ukrepe za nadaljnji uspešni razvoj narodnoosvobodilnega boja, potrebno je storiti vse, da si naši narodi zagotovijo takšno državno ureditev, ki bo temeljila na bratstvu in enakopravnosti vseh narodov Jugoslavije in ki bo za gotavljalna resnično svobodo in demokracijo vsem družbenim slojem.

Dolžnost našega ljudskega predstavništva je, da stori vse potrebne ukrepe, da opraviči zaupanje velike večine svobodoljubnih narodov Jugoslavije. Glede na notranje in zunanje dogodke se kaže potreba po vzpostavitvi takšnih ljudskih, političnih in zakonodajnih kakor tudi izvršilnih organov, ki bodo sposobni obvladati vse težave v teh razmerah in bodo sposobni preprečiti vsakršen poskus s katerekoli strani, ki bi poskušal onemogočiti uresničevanje teženj, za katere je naše ljudstvo prelilo toliko krvi v tem velikem osvobodilnem boju.

Danes je potrebno, da Protifašistični svet narodne osvoboditve Jugoslavije postane najvišji zakonodajni in izvršilni organ narodov Jugoslavije. Zdaj je prišel čas, da ustanovimo izvršilni organ v obliki začasne vlade, ki bo sposoben voditi vse zadeve, ki jih mora opravljati prava ljudska vlada.

Med drugim preberite

- GLASNIKI NEKE TRADICIJE, str. 2
- TITOVA MLADOST NA TJENTIŠTU, str. 2
- PRIČA IN SOUSTVARJALEC VELIKEGA ČASA, str. 3
- SAMOUPRAVLJANJE ZAHTEVA MORALNO KULTURO, str. 5
- DOLGA POT DO ENOTNEGA SISTEMA VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA, str. 8
- JASNA NAČELA — TEŽAVNA IZPELJAVA, str. 10
- URESNIČEVANJE REFORMNIH CILJEV: ZAHTEVNO IN DOLGOTRAJNO DELO, str. 11
- SPOROČILO ZA DANAŠNJI ČAS, str. 11

Ivan Ribar: Za resnično demokracijo

Že od prvega dne ustanovitve si je izvršni odbor prizadeval, da bi Avnoj postal jedro vseh domoljubnih in svobodoljubnih sil Jugoslavije pa tudi organizator političnih akcij med širokimi ljudskimi množicami z namenom, da bi mobilizirali vse ljudske sile. Avnoj tako postaja organ boja narodov Jugoslavije za njihovo nacionalno osvoboditev.

Po drugi strani pa si je izvršni odbor prizadeval, da bi postal Avnoj nosilec in organizator ljudske oblasti, da bi postavil temelje resnične demokracije, kakor zahtevajo široke ljudske množice, predvsem pa temelje tistih načelom, na katerih bo temeljila in zrasla prihodnja skupnost naših samostojnih in neodvisnih narodov.

Pravica narodov je, da so edini nosilci in edini izvršitelji vse oblasti v svoji domovini. Uresničiti je potrebno resnično, pravo demokracijo, tako politično kot ekonomsko in socialno. Narodi si bodo sami krojili svojo usodo in zato je danes že jasno in nesporno eno: naši narodi hočejo živeti v federativno urejeni demokracijski skupnosti.

Boris Kidrič: Za novo bratsko skupnost

Kakor veste, je bila Osvobodilna fronta ustanovljena leta 1941, nekaj tednov po zlomu stare Jugoslavije. Na poziv komunistične partije je Osvobodilna fronta tedaj uspela organizirati večino slovenskih ljudskih množic. Nastala je takšna enotnost, kakršne še ni bilo v zgodovini slovenskega naroda.

Ko je Osvobodilna fronta slovenskega naroda, predvsem pa Komunistična partija Slovenije leta 1942 vodila politični boj za razkrinkanje Draže Mihajlovića zaradi sramotnih dejanj, ki jih je naredil v Srbiji, so nam poskušali zabosti nož v hrbet z druge strani. Plava garda je klevetala Osvobodilno fronto in Komunistično partijo Slovenije, da sta zoper jugoslovanstvo, zato, ker smo zagovarjali stališče, da ima tudi slovenski narod kakor vsak drug narod pravico do samoodločbe. Naše stališče do samoodločbe so hoteli postaviti nasproti jugoslovanski konceptiji. Toda pokazalo se je, da so to prav tisti, ki so rušili Jugoslavijo, medtem ko je narodnoosvobodilna vojska dokazala, da se samo ona bori za ljudstvo, za pravo Jugoslavijo. Že jeseni 1941 je Osvobodilna fronta v tem pogledu zavzela popolnoma pravilno stališče, ki ima za podlago svojega programa opredelitev za samoodločbo in za novo bratsko skupnost narodov Jugoslavije in poudarja, da narode Jugoslavije neizbežno veže domovinska in v boju izražena povezanost.

Verjemite tovariši, da smo se mi, slovenski delegati, na tej poti v Jajce, o tem še bolj prepričali. Ponosni smo, da je postala še bolj jasna naša misel o tem, da je potrebna in da je že dosežena enotnost vseh narodov Jugoslavije.

V Sloveniji je v času ljudske vstaje zapluskal močan val slovenskega patriotizma, kakršnega še ni bilo v slovenski zgodovini; zavalovil je val, močan val jugoslovanskega patriotizma, ki se bo sedaj razžareval še večjim žarom, še večjim plamenom.

Edvard Kocbek: Našli smo sebe in svojo podobo

Nova Jugoslavija je združena kakor nikoli doslej. Enotnost naših narodov je tudi v tej noči prevladujoče razpoloženje. Vsi imamo danes v srcu to čustvo, v glavah to misel. Naši narodi so postali suvereni in enakopravni, ker so se naučili medsebojnega spoštovanja v skupnem boju. Da lahko danes tukaj govorim v imenu slovenskega naroda, nam je omogočilo dvoje dejstev: prvič, enotnost vseh jugoslovanskih narodov in drugič, enotnost slovenskega naroda samega. Slovenski narod je prvi med južnoslovanskimi narodi vzpostavil svojo enotnost. Njegova enotnost ni v tem, da Osvobodilna fronta predstavlja 18 različnih strank in skupin, temveč v tem, da je slovenski narod danes skoval svojo enotnost v boju. V času najhujših preizkušenj smo našli sami sebe in svojo neizmaljeno podobo.

Ko je naša delegacija odšla na dolgo pot, da bi se, tovariši in tovarišice, sestala z vami, je kazala nenavadno sliko. V povorki je šel za partizanom delavec, kmet, pesnik, slikar, duhovnik in drugi, kilometer za kilometer, dan za nočjo. Tako je potovala enkratna delegacija na svetu, morda tudi v zgodovini. Z njo je potoval ves narod, vsa njegova preteklost, vse izkušnje, vsi njegovi sveti cilji, z njo je potoval njegov narodni genij, do konca prebujen.

Jaka Avšič: Želimo svobodo — socialno, moralno in narodno

Slovenski narod je zaradi raznih velikosrbskih režimov in protiljudskih vlad izgubil zaupanje v naše brate Srbe in Hrvate, toda po zaslugi komunistične partije in njenih načel je to zaupanje znova pridobljeno. In danes, tovariši, so Slovenci, kakor vidite, prav takšni in še boljši Jugoslovani, kakor so bili prej. Nimajo namena, da bi od vsega tega kaj zase profitirali. Zase želijo samo svobodo, ne samo nacionalno temveč tudi socialno, moralno svobodo in narodno svobodo v Jugoslaviji, da bodo na svojih tleh pridelovali svoj kruh — dobivali takšno plačilo in takšno nadomestilo, kakršno si bodo sami znali ustvariti. Poleg tega Slovenci želijo najti vse partizane, vse tovariše, s katerimi se bodo borili za isto stvar, za katero se sedaj borijo Slovenci. Borili se bomo z našimi partizani, tovariši. Zagotavljam vam, da bodo tako kakor doslej tudi poslej dali vse od sebe, da se bodo žrtvovali, če bo to potrebno in šli naprej.

Iz gradiva II. zasedanja Avnoj, Komunist, Ljubljana 1973

29. november

Pomembni datumi v zgodovini so podobni večnim plamenicam, ki zbuja v narodovem srcu ponos na opravljeno delo in vžigajo nove ognje, nove plemenite težnje prihodnjih rodov.

Tito

Štirideset let je minilo od II. zasedanja Avnoja in čimbolj daleč so ti dogodki in leta, tembolj življenjski so videti. V tistih dneh so tvorci zgodovinskih odločitev izoblikovali našo pot in našli ključ za razumevanje naše stvarnosti, sedanjosti in prihodnosti.

Besede Avnoj, SFRJ, socializem, samoupravljanje, družbeno dogovarjanje in stabilizacija odmevajo te dni tako, kot to pritiče obletnici velikega dogodka — saj govore o revoluciji, ki poteka in o nenehnem ustvarjanju.

Zdaj, štirideset let po odločitvah,

sprejetih v Jajcu, lahko napišemo marsikaj o uresničevanju avnojskih vizij, še več pa lahko preberemo o veliki zgodovinski noči, v kateri se je odločalo o novi Jugoslaviji in prvem splošno narodnem revolucionarnem državnem dejanju, kot o temelju vseh prihodnjih revolucionarnih tokov in socialistične rasti nove Jugoslavije.

V tistih novembrskih dneh, v vojnem letu 1943, so nastali temelji resnično demokratične vladavine nove zvezne Jugoslavije, temelji, na katerih se ustvarjata

MESTO JAJCE — MUZEJ REVOLUCIJE

Glasniki neke tradicije

resnično bogastvo in enakopravnost vseh naših narodov in narodnosti. Narod je spregovoril — drugi pa so obmolknili. V Jajcu je dobila nova Jugoslavija svojo prvo obliko: postala je demokratična država delovnega ljudstva. Glas Avnoja je močno odjeknil: segel je do vsakega bojevnika, do prijatelja in sovražnika.

Za zgodovinsko natančnost je pomembna vsaka nadrobnotost; 29. in 30. november 1943 pa bosta zapisana v zgodovini narodnoosvobodilnega boja kot prelomnica v revoluciji in ustvarjanju naše ljudske oblasti. Sklepi II. zasedanja Avnoja so imeli v svetu velik odmev. Za ves svet so bili veliko presenečenje. O njih so poročali številni časopisi, saj v tistem času nikjer v svetu niso sprejeli česa podobnega. Jajce s svojo bogato zgodovino, v katero so razna obdobja in

civilizacije vtisnile svoj pečat, ponovno praznuje srečanje s svobodo in postaja središče osvobojenega ozemlja, središče vojaškega, političnega in kulturnega življenja, edino svobodno središče zaslužene Evrope.

O teh novembrskih dneh v vojnem letu 1943 so mnogi udeleženci zasedanja v svojih dnevnikih opisali nepozabne trenutke in viise o zgodovinskem zborovanju, o sporočilih in slovesu: »Minila je polnoč in čez tri ure bo odpeljal vlak v Bugojno. Težko se je posloviti.« Drugi dodaja: »Dani se, mi pa smo se zmeraj zbrani, nekje v daljavi grmijo topovi; ali pozdravljajo novega maršala ali pa mu grozijo.« ... »Če bi imel namesto jezika violino, potem bi morda lahko izrazil svoje veselje in srečo.« ... »Končujem zapis, ker me opozarjajo, da gre kolona dalje.«

Eden od udeležencev zasedanja je zapisal v svoj dnevnik tole misel o revoluciji: »Revolucijo mora voditi vsak narod sam, da lahko prenese vse njene porodne bolečine, da postane v resnici njegova, edina in neponovljiva.«

Prebivalci Jajca so tiste dni s ponosom pripravljali mesto za veliki zgodovinski dogodek. Pričakovali so udeležence zasedanja in jih spremljali. Še zdaj se spominjajo, kje je kdo stanoval, pri kom je kdo bil — pišejo spomine,

vseh naših zmag — bratstvo, enotnost, skupnost, tovarštvo med narodi in narodnostmi Jugoslavije. V kraju, kjer so bili ustvarjeni temelji nove Jugoslavije, se zaobljubljajo pri revoluciji in Titovem delu, da samostojna Jugoslavija lahko ostane največji spomenik Titu. Vsi priostajajo glasniki neke tradicije bojevniki revolucije, ki se nadajlje v ustvarjanju naše samostojne pravne socialistične družbe.

Tudi zdaj, ko praznujamo naše jubileje, se ponosno oziramo

ŠTIRIDESET LET SUTJESKE

Titova mladost na Tjentištu

O junaštvu partizanskih bojevnikov v peti ofenzivi je napisanih knjig za celo knjižnico. O njem pojo pesniki, pišejo zgodovinarji, znanstveniki in časnikarji, vojaški strokovnjaki pa še zmeraj raziskujejo vojni fenomen Sutjeske.

Nič ne more sodobnega človeka očarati, prevzeti in hkrati navdušiti tako kot prastara, naravno bogata pokrajina.

Ko se ljudje, ki iz dneva v dan živijo ob hrupu delavnice, utesnjeni v pisarni ali učilnici, uirjeni v ulice in zajeti v mesto, nenadoma znajdejo sredi bohotnega zelenja, pred čistim izvirom studenčnice, jih popolnoma prevzame idilična lepota.

Razkropijo se po planinskih pašnikih in zavzeto strmijo v gorske vrhove in prepade. Takšen je eden izmed vzorcev sodobne turistične idile, eno izmed pravil igre sodobne civilizacije. V nečem pa so si ta pravila vendarle podobna: vsa imajo izjeme. Nekateri od teh so drobne, nepomembne, druge veličastne. Ponekod gre za povsem drugačno vrednotenje stvari, vtisi in občutja dobivajo drugačne razsežnosti. Takšna je Sutjeska. Ob njej oživi pojem o veličastnosti narave. O njenem največjem čudežu — o človeku in smislu njegovega življenja.

Ko zapustite Fočo in se vzpenjate po dobri, čedalje bolj strmi in vijugasti cesti, kjer se ob asfaltu razredčijo na novo zgrajene kmečke hiše — te dandanes še zdaleč ne spominjajo več na revne bosanske slamnate kočice — začutite, da je že samo ime Sutjeska prevladalo nad vtisi o lepoti. Začutite večplastnost tega, kar nam to ime pomeni.

Ime Sutjeska izžareva največjo lepoto človekovega življenja — svobodo. Vse območje Sutjeske je zdaj narodni park s širnimi travniki ob Trebavi, Videžu in Zavi-dežu, Mrkalju, Kladu in Prijedorju. Bistra voda Jabučnice in Hračvke privre do Sutjeske in se zlije z bučanjem, ki se zajeda v sotesko. Nedaleč od tod je čudovita Perućica, ki je zadnji ohranjeni pragozd Evrope. Krasi ga raznovrstno in redko rastje, ki pomeni neizmerno bogastvo za biologe in resnično pravljico za ljubitelje narave. Nad njim se dviga Zelen-gora s svojimi jezери, v oblakih se skriva Maglić. Neverjetna lepota in razkošje sta tu, kakor da bi ju narava pripravila za svečanost. Ne čudimo se, da omorike in bori prav tu, na Ozrenu, segajo tako

visoko v nebo. Tukaj je bil ranjen Tito. Ranjen je bil vrhovni komandant narodnoosvobodilne vojske. Vojske, v kateri je ostajal vsak ranjenec bojevnika, v njej so se bojevali za vsakega ranjenca.

Na Krekovi se je rodila velika legenda, junaška smrt Save Kovačevića. Na Dragoš-Sedlu je ostal Nurija Pozderac. Osemde-set je takih krajev, osemde-set vrhov revolucije, ki zaslužijo, da jih posebej zaznamujemo. Ko se odpravljamo na Sutjesko, pridemo do Tjentišta. Gremo po Dolini herojev in se s spoštovanjem spominjamo junakov, ki so prebili obroč pete sovražnikove ofenzive.

Umirali so za svobodo.

Tu, ob hladni Sutjeski gori, večni plamen svobode, neuničljiv ogenj revolucije. Zanetila so ga življenja Titovih bojevnikov. Veliko jih je padlo, da ne bi omagala revolucija. Da bi lahko rasla naša socialistična samoupravna Jugoslavija.

Med Limom, Drino in Čehotino, od Tare do Pive pa do Sutjeske so tla na vsakem koraku oskropljena s krvjo. Vsak kamen je zgodovina.

Tudi zgodovina, ki je učiteljica življenja, postane včasih učenka. Njeni veliki učitelji so bili Titovi partizani, junaki naših narodov. Petinštirideset narodnih junakov je ostalo tukaj na večni straži naše prihodnosti.

Pogled nam potuje po Vučevu in Volujku, od Ozrena do Zelen-gore. V jesenskem hladu nam je pri srcu toplo, volja postaja močnejša in razum se zbistri. V našo zavest se zareže misel: Tudi tu nas je Tito učil z zgledi naših slavnih bitk, da za jugoslovanske narode ni brezizhodnega položaja. In čeprav se je tistega vročega poletja pred štirimi desetletji zdelo vsem, da so okoliščine brezupne, so Titovi partizani vedeli, kaj jim je storiti.

Tito je pogosto prihajal na Tjentište. Pred osmimi leti je na dan borca v navzočnosti stotisoč ljudi na tem kraju dejal tudi tole:

— Tukaj, pa tudi v vsem našem boju se nismo spraševali, kdo je Srb, kdo Hrvat, kdo Črno-

gorac, Makedonec, kdo je musliman. Vsi smo bili eno, vsi smo bili bojevniki za svobodo naše domovine, vse Jugoslavije. Vsi smo vedeli, da je naša usoda čedalje bolj povezana s krvjo. Takrat je bilo tako. Tako bi moralo biti tudi danes in tako tudi mora biti!

V letošnji hladni jeseni iz dneva v dan razpravljamo o težavah, ki jih moramo premagovati. Vsako resno razmišljanje o tem pa nas nujno privede do velikega Titovega nauka: »Veliko zmoremo, če smo enotni!«

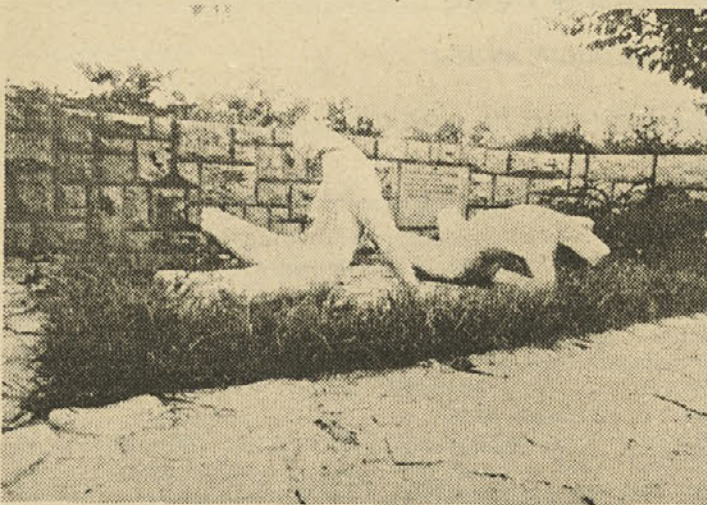
Dolina junakov. Belina veličastnega spomenika se vije nad dolino. Vsak dan prihajajo obiskovalci iz vseh krajev naše domovine. So spomeniki, ki so se zllili z okoljem, postali so znak preteklosti in zgodovine, a hkrati osvetljujejo prihodnost. Obstajajo v času in prostoru. Postanejo del našega življenja, mi jih sprejemamo naravno, kakor da bi prav takšni morali nastati. O njih je napisanih veliko besed, vendar besede nimajo prave moči. Kiparjeva umetnost je vendarle ustvarjena za oči. So tudi spomeniki, ki se čudežno ohranijo. Ka-

se se veliko pogovarjal z bojevniki, preučeval je dokumente in se posvetoval s Titom. Tudi zdaj se pogovarja z mnogimi obiskovalci. Čedalje bolj verjame, da takšen spomenik ne bi bil nikjer to, kar je na tem kraju. Preden nedavnim je dejal:

— Prepričan sem, da bo Sutjeska sčasoma čedalje pomembnejša tudi za mladi rod. Postala bo kraj, iz katerega bodo mladi zajemali zmeraj znova velike človeške ideale in hotenja. Ko pridem semkaj, zmeraj razmišljam o ustvarjanju, ker je Sutjeska neizčrpen vir navdiha. Morda bi moral imeti tri življenja, če bi hotel uresničiti vse zamisli o tej epopeji naše revolucije.

Tjentište je največje zbirališče mladih iz vseh krajev Jugoslavije. Največ jih je pred velikim spomenikom v Dolini junakov, veliko jih je tudi v muzeju. Prihajajo, in čeprav poznajo zgodovino, se pogosto ustavljajo pred sliko bitke, ki jo je čudovito upodobil Krsto Hegedušić.

Na Tjentištu so opravili mladi brigadirji na milijone delovnih ur. V zdanjih športnih dvor-

Ak. kipar Negovan Nemec: Spomenik borcem in narodnemu junaku Ivanu Suliću-Carju, 1973

darkoli stopimo prednje, nam razkrivajo nove resnice in neslutene lepote, porajajo se nova spoznanja. Takrat stojimo pred svojo zgodovino, ki traja — v prostoru in času.

Tako čuti in tako živi s svojim spomenikom, ki kraljuje nad Dolino herojev, kipar Miodrag Živković. Kadarkoli pride semkaj, in to je velikokrat — doživlja Sutjesko zmeraj na novo, zmeraj močnejše in bolj bogato.

Preden je zasnoval spomenik,

nah, v hotelih in drugih namen-skih prostorih vrvi življenje. Sko-raj vsak dan so v Tjentištu kulturne manifestacije, športna tek-movanja, umetniške prireditve, srečanja in posveti.

Vemo: Sutjeska je neskončna in njeni viri so neusahljivi. Je vre-lec večne mladosti in svetlobe za jutrišnji dan. To je Titova mladost na Tjentištu.

ZVONIMIR VIDOVIĆ

Božidar Jakac: Jajce, litografija, dec. 1943, iz grafične mape AVNOJ 1943 — Tja in nazaj

obujajo jih na veselo trenutke in na žalostno slovo od mrtvega heroja Iva Lole-Ribarja.

Obiskovalci muzeja v Jajcu so zmeraj znova preteseni, kadar jim skojec pripoveduje o starem Ribarju, ki je v svojih spominih povedal: »Tito me je poklical v barako, bil je vznemirljen in zaskrbljen. Brez besed je hodil sem in tja; nenadoma je polglasno izdaval: »Moram ti povedati, čeprav mi je zelo težko, da je Lola danes umrl na Glamoškem polju — zadela ga je sovražnikova bomba... Ko sem ga prosil, naj pokličejo Jurico, mi je rekel: »Tudi Jurica je padel v Črni gori.« Žalostno je bilo, bolečina je ostala do današnjih dni. Toda še istega večera je stari Ribar nadaljeval delo. Vedel je, da revolucija zahteva žrtve.

Ob slovesu od mrtvega sina Lole je našel še toliko moči, da je rekel: »Hvala vam, sinovi, da ste mi pokazali pravo pot — bojeval se bom za vaše ideje in delo.« Moša je govoril in jokal — jokali so vsi, ki so bili zraven. Slovesno ozračje in nepopisno razpoloženje, ki je vladalo tiste dni v Jajcu, je skalila smrti Lole in Jurice.

In tako se vrste zgodbe, leta pa tečejo. V Jajce, v to največjo učilnico zgodovine, prihajajo pionirji, mladinci iz sol, študenti s fakultet, delavci iz strojev, iz vseh krajev naše dežele. Na parkirišču pred muzejem so avtobusi iz Maribora, Kopra, Peirinja, Karlovca, Valjeva, Titograda, Kumanova, Splita, Sarajeva, Prozorja... Mladi prihajajo, učijo se in vsakič zvedo nekaj novega o novi zgodovini, o ustvarjanju nove Jugoslavije, ki se je rodila v Jajcu, na prizorišču bitk. Občudujejo junaštva in obljubljajo, da bodo nadaljevali veliko delo: da bodo ohranjali svele tradicije.

ramo na tradicijo, na junaštvo in uspehe in si nenehno prizadevamo za oblikovanje samostojne pravne socialistične družbe in delegatskega sistema.

Mesto Jajce, to je kraj, kjer živi zgodovina, kraj, v katerem je skoraj vsaka stavba spomenik na pomembne novembrske dogodke: Muzej Avnoja, Buriceva hiša, Sarenica — Tanjugova hiša, Vila, Katakombe, Bibiceva hiša, Stara občina — oficirska sola... in še veliko pomembnih krajev, kjer je bil prvi bolničarski tečaj, prva oficirska sola, partizanska bolnišnica, tiskarna, kjer so delali znani umetniki in igralci...

Zato je mesto Jajce tudi muzej pod vedrim nebom, mesto Avnoja in mesto lepote. Mesto, ki se je v tisti novembrski noči v avnojskih dneh pomembno zapisalo v našo novejšo zgodovino. Narava je obdarila z nepopisno lepoto, zgodovina pa je naredila iz njega prizorišče velikih dogodkov. V njem se na moč skrbno ohranjajo stari in ustvarjajo sodobni, po marsičem značilni deli mesta — simbola našega rojstva in rasti.

Prebivalci Jajca imajo radi svoje mesto in njegovo zgodovino, ponosni so nanjo in z njo žive. Vse so naredili, da bi ostalo njihovo mesto večno mlado: skrbno ohranjajo pomembno tradicijo, ki se v tej deželi nenehno pomlaja in ostaja večna — od tistih dni, ko se je pred štiridesetimi leti z Avnojem začela pomembna pot. To je naša pot, naša prihodnost. Živimo jo z glasniki, ki so ustvarjali zgodovinsko obdobje na poti k svobodi.

LUKA POPOVIĆ

Priča in soustvarjalec velikega časa

Ivan Ribar — prvi predsednik nove Jugoslavije

Malo je jugoslovanskih državnikov, ki bi bili tako dolgo politično dejavni in bi živeli v tako vihnih in usodnih obdobjih kot dr. Ivan Ribar (1881-1969).

Od leta 1901, ko je kot mladivec stopil na politično prizorišče, vse do tedaj, ko ga je smrt odbila od dejavnega političnega življenja, je bil dr. Ivan Ribar zmeraj v prvih vrstah najpriznanejših ustvarjalcev naše zgodovine.

Ko se je vpisal na pravno fakulteto dunajske univerze, se je pridružil napredni struji hrvaških študentov, nato pa je študiral v Pragi, kjer je poslušal predavanja iz sociologije pri prof. T. G. Masaryku.

Z znanjem in idejami, ki si jih je pridobil na Dunaju in v Pragi, se je vrnil v Zagreb, se vpisal na pravno fakulteto in postal viden agitator proti Khueonovi vladavi madžaronski stranki in proti hrvaški stranki prava za Josipom Frankom na čelu, ki sta bili na strani nemških in madžarskih oblastnikov, proti enotnosti in združitvi naših narodov.

Ze med študijem se je uvrstil med napredno mladino in postal eden od utemeljiteljev na novo ustanovljene Hrvaške napredne stranke in eden največjih zagovornikov narodne enotnosti, bratstva in sloge hrvaškega in srbskega naroda in vseh jugoslovanskih narodov. V tistih težkih dneh, ko so vladali protiljudski reakcionarni režimi avstro-ogrske monarhije, je bilo posebno vredno njegovo delovanje v akcijah za enotnost, svobodo in neodvisnost.

Leta 1904 je Ivan Ribar diplomiral na Pravni fakulteti v Zagrebu, kmalu zatem pa je postal član Hrvatsko-srbske koalicije. Štiri leta kasneje, natančneje 21. januarja 1908, je Ivan Ribar doktoriral na Kraljevem sešulišču Franca Jožefa v Zagrebu. Tedaj je bil star 28 let.

Mladi doktor prava ni hotel postati uradni avstro-ogrske monarhije. Izbral si je odvetništvo; najprej je delal kot advokat, ki pripravi, potem pa kot advokat v Slavoniji, kjer je kmalu postal zelo priljubljen med ljudmi. Precejšen vpliv si je pridobil tako v Zagrebu, temveč tudi v drugih mestih Slavonije in Banat.

Dr. Ivan Ribar je organiziral politično stranko, ki je imela v svojem programu enotnost in bratstvo naših narodov; na tem je temeljila tudi politična moč hrvatsko-srbske koalicije. Delal je tudi na prosvetno-kulturnem področju, bil je starešina Sokola, časnikar ter glavni in odgovorni urednik Hrvatskih pučkih novina. Volivci djakovskega volilnega okraja so ga leta 1913 izbrali za narodnega zastopnika v hrvatskem saboru in za narodnega poslanca v skupni parlament v Budimpešti pred prvo svetovno vojno.

Med prvo svetovno vojno so ga mobilizirali v avstro-ogrsko vojsko. Leta 1916 se mu je rodil v Zagrebu prvorojenec Lola, dve leti kasneje pa v Djakovu sin Jurica. Že jeseni leta 1918 so ga izbrali za člana na novo ustanovljenega Centralnega odbora Ljudske skupščine v Zagrebu, leta 1919 pa v začasno narodno predstavništvo, v katerem je opravljal dolžnost prvega predsednika. Pod njegovim predstvom je bil sprejet nov volivni zakon za prvo ustavodajno skupščino Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Že leta 1920 so ga izbrali za narodnega poslanca v osiškem okraju kot člana demokratske stranke, ustavodajna skupščina Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev pa ga je izbrala za svojega predsednika.

Kot prvak Demokratske stranke in ugledna osebnost, znana po vsej Jugoslaviji, je dr. Ribar nasprotoval vsem protiljudskim režimom v stari Jugoslaviji, od ukinitve ustave in uvedbe šestojanuarske diktature leta 1929. Zaradi sodelovanja s komunisti v Ljudski fronti svobode so dr. Ivana Ribarja izključili iz demokratske stranke. Posebno so mu zamerili da je med diktaturo branil komuniste in skojevce na Državnem sodišču za zaščito države, pa tudi to, da sta bila sinova Lola in Jurica komunisti. Čeprav so ga izključili je dr. Ribar še nadalje delal za enotnost in združevanje vseh demokratskih sil.

Préd drugo svetovno vojno, februarja 1941, se je kot predstavnik demokratske leveice ob pomoči sina Lole prvič sestal z generalnim sekretarjem KPJ Jo-

sipom Brozom Titom. Ob tej priložnosti je sprejel Brozovo pobudo, da je potrebno zavzeto in hitro sodelovanje vseh meščanskih in političnih strank ter skupin in struj z Ljudsko fronto.

O tem srečanju je Tito ob neki priložnosti pripovedoval:

— V začetku maja 1941 smo se (politbiro CK KPJ) preselili v Beograd. Tedaj sem se povezal z dr. Ivanom Ribarjem in še z nekaterimi ljudmi iz tako imenovanega opozicijskega bloka (s samostojnimi demokrati in z drugimi), da bi zvedel, kaj menijo o boju proti okupatorju. Strinjali so se z našimi pogledi na celoten položaj. Za nas je bilo iz formalnih razlogov zelo pomembno, da ne bi nastopali sami komunisti, ampak da bi takoj v začetku pridobili tudi čim več drugih, se pravi, naprednih demokratskih elementov, saj smo se zavedali, da bo boj začel prav tisti najboljši del, komunisti, ki so bili manj pripravljeni. Zavedali smo se tudi tega, da v daljni prihodnosti bremen boja ne bodo mogli nositi samo komunisti, temveč da ga moramo prenesti na čim širše ljudske množice...

V prvih dneh okupacije je bil dr. Ribar v Beogradu najtesneje povezan z vodstvom KPJ, da bi izpolnil naloge, ki mu jih je zaupal Tito. Ena takih nalog je bila, naj vzpostavi zvezo z najvidnejšimi predstavniki meščanskih političnih strank, posebno s skupino levih demokratov.

V začetku jeseni, natančneje 19. oktobra 1941, je Josip Broz Tito iz Užica poslal dr. Blagoju Neškoviću in Cani Baboviću tole sporočilo:

— Pripravite vse, da bo Lolov Stari (dr. Ivan Ribar) čimprej in čimbolj varno prišel sem. Čaka ga zelo pomembna naloga...

Poskus, da bi jeseni leta 1941 prišel dr. Ribar na osvobodeno ozemlje Srbije, se na žalost ni posrečil, ker so prav tedaj potekale hude sovražnikove operacije in ofenzive. Zato je moral ostati v Beogradu in čakati ter nenehno menjavati skrivališča, da ga ne bi ujeli gestapo in agenti Uprave mesta Beograda.

V začetku leta 1942 je končno prišel ilegalno iz Beograda čez Zemun v Zagreb — v družbi sina Lole, ki je prišel ponj — iz mesta pa vzdolž Sljemena čez Žužem-

berk na Kordun in Mlinište pri Glamoču, kjer sta bila vrhovni štab NOV in POJ in tovariš Tito. To je bilo 5. septembra 1942.

Dva meseca po prihodu na osvobodeno partizansko ozemlje, v Bosanskem Petrovcu, je na predlog tovariša Tita in članov Politbiroja CK KPJ Ivana Milutinovića in Milovana Djilasa partijska celica vrhovnega štaba, katere sekretar je bil pop Vlada Začević, sprejela dr. Ivana Ribarja v članstvo KPJ.

— To je bil moj najsrečnejši dan v življenju, mi je ob neki priložnosti dejal dr. Ribar, ko je opisoval svojo pot k Titu v partizane.

Bilo mu je 62 let, ko je postal Titov bojevnik.

Čeprav je bil v zrelih letih, je

Dr. Ivan Ribar s predstavniki mladine iz vse Jugoslavije, na Tjentištu leta 1958 (Foto: Franjo Medar)

kar najbolj zavzeto sodeloval v narodnoosvobodilnem gibanju in ustvarjanju nove Jugoslavije. Bil je priča in soustvarjalec velikega časa. Njegovo ime je med NOB vlivalo moč divizijam, dr. Ribar je užival izreden ugled ne samo pri nas, temveč tudi v tujini, posebno med našimi izseljenici.

Zato tudi ni čudno, če so ga na predlog tovariša Tita na I. zasedanju Avnoja v Bihacu leta 1942 izbrali za predsednika Izvršnega odbora Avnoja, na II. zasedanju Avnoja v Jajcu leta 1943 pa za predsednika Predsedstva Avno-

ja; te dolžnosti je opravljal vse do končne zmage revolucije.

Po osvoboditvi so ga izbrali za predsednika Prezidija Ljudske skupščine FLRJ (šefa države) to funkcijo je imel vse do leta 1953. Ko se je spremenila ustava in je bil sprejet ustavni zakon s katerim sta bila uveljavljena funkcija predsednika republike in zvezni izvršni svet, je prenehala tudi njegova funkcija predsednika prezidija.

Ko je bil upokojen, dr. Ivan Ribar ni zapustil političnega prizorišča nove Jugoslavije. Do

29. november

tenzij, da bi napisal neko politično zgodovino, danes pa vendarle verjamem, da so ti zapisi uporabni kor gradivo za pisanje politične zgodovine.

Dr. Ivan Ribar je oživljal tudi spomine na svoja nepozabna sinova Lolo in Jurico pa tudi na mnoge junake, ki so padli na bojiščih svobode po vsej Jugoslaviji. Njegova pričevanja o srečanju s sinovima v NOB, o smrti in tem, kako je zvedel za njun odhod s prizorišča življenja, spadajo med najpretnesljivejša besedila, kar jih je bilo doslej napisa-

ni o narodnoosvobodilnem boju. Njegovo ime bo ostalo zapisano v veliki knjigi zgodovine.

— Dr. Ivan Ribar je v najtežjih časih ostal trdno ob strani svojemu ljudstvu; zmeraj je bil s tistimi, ki so dali svoja življenja za dobro naših delovnih ljudi in naše dežele... Vse svoje življenje je posvetil boju za svobodo in neodvisnost dežele, za bratstvo in enotnost naših narodov, za vsestranski napredek in razcvet naše socialistične skupnosti — je zapisal tovariš Tito.

JOZO PETRIČEVIĆ

OLSTVO IN PROSVETA V REVOLUCIJI JUGOSLOVANSKIH NARODOV

Nova vsebina, organizacija in metode

Na osvobodjenih ozemljih Jugoslavije je bilo že v prvih dneh osvobodilnega boja poskrbljeno tudi za vsestransko prosvetno, zgojizobrazovalno in idejno delo med ljudstvom. To svojevrstno dejavnost je spodbujala KPJ, pospeševali so jo prvi partizanski odredi, protifašistične organizacije žensk in mladine, organi ljudske oblasti, politični in prosvetni delavci. Ta dejavnost je bila izjemna, neponovljiva, in prav težko bi ji našli enako v zgodovini revolucionarnih gibanj neke dežele in njenih narodov. Naši revoluciji je pridala tudi naravno popolnega in celostnega osvobodilnega gibanja in pomembne razsežnosti kulturne revolucije, ki se je kazala v množičnih sestankih, na zborovanjih, konferencah, mitingih, v tisku, v malfabetskikh in drugih tečajih, v delu kulturnih domov, knjižnic, gledaliških in amaterskih družin, ljudskih univerz, mladinskih domov ipd.

Tako so na primer na osvobodnem ozemlju Srbije, posebno v Užicu in okolici imeli zborovanja, ustanovne konference, mitinge, proslave oktobrske revolucije, akademije, kulturne pri-

reditve, recitacijske večere, v Čacku in Užicu pa so prirejali festivale ljudskih plesov. V Užicu je bila 12. novembra 1941 odprta razstava o SSSR. V tem času je začela delovati tudi partizanska radijska postaja, tiskarna, v kateri so natisnili tudi prve številke Borbe. V prosvetnem in kulturnem delu se je posebno izkazala mladina. Množično kulturno, prosvetno in politično delo je zaživelo med ljudstvom tudi na drugih območjih naše dežele: v Bosni in Hercegovini, Makedoniji, Črni gori, Sloveniji in Hrvaški. Ob koncu leta 1941 in v letu 1942 so protifašistične organizacije žensk in mladine na vseh osvobodjenih območjih vodile veliko bolničarskih, političnih in drugih tečajev. Na teh tečajih so se ljudje usposabljali za bolničarje, za delo v vojnih enotah in zaledju, za vodje v odborih ljudske oblasti in protifašističnih organizacij idr. Množično politično in prosvetno delo z ženskami je potekalo celo ob prejah in ob večerih, ko so ženske plette nogavice, majice, rokavice, vezle partizanske zvezde in šivale perilo za borce.

Konec leta 1942 je Prosvetni

odsek IO Avnoja izdal smernice za širše in bolj celostno delo na prosvetnem področju. Posebno pozornost so namenili boju proti nepismenosti. To akcijo je uspešno vodil tudi prosvetni oddelek Zavnoha, nekoliko kasneje pa tudi drugi pokrajinski odbori. Poleg partizanskega tiska, ki je bil tedaj glavno beri-

Božidar Jakac: Vas Srb, litografija, 1943, iz grafične mape AVNOJ 1943

vo, so se odrasli učili branja in pisanja iz posebnih začetnic in abecednikov, uporabljali pa so tudi abecednike in začetnice, namenjene osnovnošolcem.

Izobraževanje za vse

Organi ljudske oblasti in protifašistične organizacije žensk in mladine so ustanovili različne strokovne tečaje, npr. sodniške, upravne, veterinarske, bolničarske, zdravstvene, traktorske, za družne, kmetijske, gospodinjstve, daktilografske, knjigovodske idr., in sicer na vseh osvobodjenih ozemljih Jugoslavije.

Komunistična partija Jugoslavije je skrbela za marksistično izobraževanje partijskega članstva, s tiskom, z marksistično literaturo, s sestanki, konferencami, posvetovanji ipd. Že od

leta 1941 so organizirali tudi krajše partijske tečaje, na katerih so udeleženci poslušali predavanja o razvoju družbe, o teoriji in organizaciji partije, o teoriji revolucije in diktaturi proletariata, o strategiji in taktiki, o narodnem in kmečkem vprašanju, drugi imperialistični vojni in njenem spreminjanju v osvobodilno vojno itn. Takih tečajev je bilo zelo veliko. Na Hrvaškem je opravilo približno 4000 ljudi več kot 200 takih tečajev (pri tem niso všteti tečaji v NOVJ), v Sloveniji 1350, take tečaje pa so imeli tudi v Bosni, posebno v Bosanski krajini, v Smoljanu, Bosanskem Petrovcu, Drvarju in Bihacu (v njih se je usposobilo 200 partijskih voditeljev). Partijski tečaji so potekali v Vojvodini, Srbiji, Kosovu, Makedoniji in Črni gori. CK KPJ je pripravil več tečajev za partijske voditelje iz vse Jugoslavije (Govza, Kalinovik, Bihac, Drvar, Jajce), ki jih je opravilo več kot 300 udeležencev. V tistem času so delovali tudi tečaji v divizijah in korpusih NOVJ. Na njih so uporabljali marksistično-leninistično literaturo, posebno zgodovino zveze komunistične partije, ki so jo natisnili posebej v ta namen. Zelo veliko tečajev je bilo namenjenih tudi članom Zveze komunistične mladine Jugoslavije.

V NOB so skrbeli tudi za izobraževanje vojnih kadrov, zato so začeli od leta 1942 delovati vojaške šole in tečaji. V tem času je začela delovati vojaška šola v Donjem Lapcu, ki je kasneje nadaljevala delo v Bihacu in Drvarju. Obiskovalo jo je 700 vojaških starešin partizanskih oficirjev. Kmalu nato so ustanovili vojaške

šole pri glavnih štabih Hrvatske, Slovenije, Vojvodine tako pri korpusih kot pri divizijskih štabih. Odprli so tudi šole za politične vodje v NOV, posebne šole in tečaje za bolničarje, veziste, minerje, diverzante idr.

V Užicu in drugih krajih osvobodjenega ozemlja Srbije so leta 1941 odprli kulturne in mladinske domove. V osvobodjenem Bihacu so leta 1942 odprli kulturni dom s čitalnico. Mnogi domovi so imeli čitalnice in knjižnice. Na Hrvaškem je delovalo od leta 1942 stalno in občasno več kot 250 kulturnih domov, še več pa je bilo mladinskih domov. V Srbiji, na leskovskem območju, so imeli leta 1943 146 domov s čitalnicami in knjižnicami. Take ustanove so delovale tudi v Bosni in Hercegovini, v Sloveniji, Makedoniji in Vojvodini.

Pri vzgoji ljudstva in širjenju znanosti so imele pomembno vlogo tudi ljudske univerze. Že leta 1942 je Prosvetni oddelek IO Avnoja izdal Statut ljudske univerze, s katerim je določil vzgojne, izobraževalne in idejno-politične naloge pa tudi organizacijo teh ustanov. Posebno veliko ljudskih univerz je nastalo leta 1944, ko so bili osvobodjeni večji kraji in mesta.

Tudi s tiskano besedo

Pomembno vzgojno, izobraževalno, idejno in mobilizacijsko vlogo je imel tudi partizanski tisk. Že 1. oktobra 1941 so v Užicu tiskali Vesti, 19. oktobra

(Nadaljevanje na 4. strani)

skupne vezi

OTROCI JUGOSLAVIJE TITU — STUDENEC RADOSTI

Skupaj do simbola skupnega

Enotni vzgojni in ekološki akciji »88 dreves za tovariša Tita«, ki se zmeraj poteka po vsej Jugoslaviji, je sledila druga, enako pomembna akcija Otroci Jugoslavije Titu. S to naj bi zgradili Studenec radosti v Kumrovcu. Aprila 1982 se je prvič sestel koordinacijski odbor, ki naj bi vodil to veliko akcijo otroške ustvarjalnosti in pomagal uresničiti zamisel, da bi vsi otroci Jugoslavije gradili spomenik v Titovem rojstnem kraju.

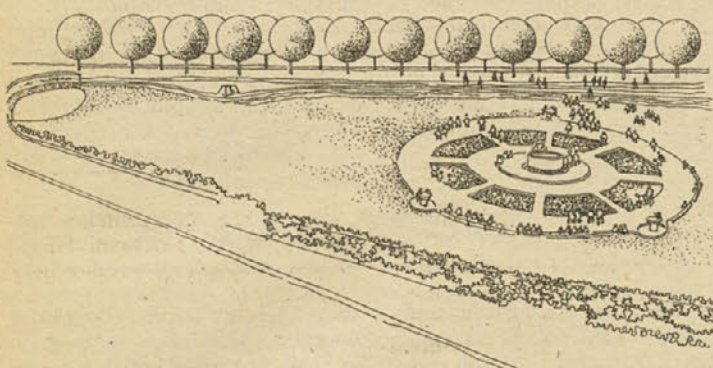
Kmalu nato je izšel razpis za idejni osnutek mozaika, ki je spodbujal šole, naj zbirajo prodnike, kamenčke vseh barv in oblik. Iz teh naj bi naredili mozaik. Sočasno s razpisom so pripravljali tudi idejni načrt za Studenec radosti.

»Studenec« naj bi zgradili iz belega cementa na velikem zelenem travniku v Spominskem parku Kumrovec. Tu se bodo zbirali mladi ob različnih priložnostih. Studenec bo obkrožalo osem velikih plošč-mozaikov, sestavljenih iz oblik kamenčkov. Ker bodo kamenčki v svojem naravnem okolju in se bo čeznje prelivala voda, bo imel mozaik še poseben estetski učinek. Na robu travnika bo hribček; to bo nekakšen »oder« za otroške prireditve in druga srečanja.

so izbrali najpriznanejša dela in jih poslali v Kumrovec. Tako je na šolah oživela tudi tehnika mozaika, ki je bila doslej neupravičeno zapostavljena, učitelji pa so lahko pokazali svoj odnos do likovnega ustvarjanja otrok in svoje organizacijske sposobnosti. Tam, kjer so se zelo zavzeli za akcijo, do dosegli lepe uspehe. Nekatere šole in učenci so poslali celo več, kot je bilo določeno, drugi pa so kar sami prinašali prodnike v Kumrovec. Posebno pozornost zaslužijo predmeti, v katerih so prinašali kamenčke: to so bile okrašene platnene vreče, izrezljane skrinje, ročno izdelani vozički, škatle ipd. V akciji so se pokazala skupna prizadevanja, vpliv učiteljev in raven krožkov likovne in tehnične vzgoje.

Otroci in šole lahko zbirajo in pošiljajo prodnike vse do dneva mladosti 1984, ko bo postavljen temeljni kamen za enoten spomenik. Le-tega bodo slovesno odkrili na dan mladosti, leta 1985. Že letos pa bodo ob dnevu pionirjev, 27. decembra, priredili razstavo likovnih osnutkov za mozaik Studenec radosti.

Takšna akcija, ki z javnim razpisom poziva k sodelovanju pri likovnem in estetskem oblikovanju javnih spomenikov, je edin-

Načrt prostora, kjer bo Studenec radosti

Idejne načrte za mozaike je bilo treba poslati do srede novembra. Odbor in Spominski park v Kumrovcu sta prejela okrog 6000 skic iz osnovnih šol in vrtcev iz vseh republik in pokrajin. Zamisli so ponazorjene z različnimi motivi od narodnih noš in ornamentike, cvetja, rib, ptic (največkrat goloba miru) pa vse do narodnih motivov. Ocenjevalci menijo, da je večji del motivike mogoče izoblikovati v mozaik. Šole so se zelo dobro odzvale na razpis, najpomembnejše pa je, da so zbrale in razstavile najboljše izdelke kar »doma«, v svojih prostorih. S takih razstav

stvena v svetu. Otrokovo veselje do igre s kamenčki je koristno usmerjeno — ta usmeritev pa vodi do zanimivih likovnih stvaritev. Akcija ima tudi izreden vzgojni pomen, ker je povezana z imenom in delom tovariša Tita. Njena simbolika je velika: Prodniki iz vseh krajev naše domovine, zbrani na skupnem kraju, bodo izoblikovani v dele edinstvene celote, v spomenik, ob katerem se bo zbirala in zbliževala mladina vseh naših narodov.

To bo čudovit simbol jugoslovanske enotnosti.

IVAN ŽIGIĆ

Nova vsebina, organizacija in metode

(Nadaljevanje s 3. strani)

je izšla tudi Borba, zatem Novosti, Reč naroda, leta 1942 Narodno oslobodjenje, organ Avnoja, Žena u borbi in številna druga glasila na Hrvaškem, v BiH, Sloveniji, Črni gori, Makedoniji, Srbiji, na Kosovu in v Vojvodini. Če dodamo temu tudi »tehniko« okrajnih in okrožnih komitejev komunistične partije, organov ljudske oblasti, protifašističnih organizacij, lahko sklenemo, da je bilo med NOB natisnjeno ogromno gradiva. Samo v tiskarni CK KPJ in Vrhovnega štaba v Driničih so naenkrat natisnili 49 tisoč izvodov Borbe, 6 tisoč izvodov Narodnog oslobodjenja in še 5 drugih časnikov v 8 tisoč izvodih. Tu so bile natisnjene tudi obveznice za posojilo Avnoja, časopis Proleter in knjiga Osnovi leninizma v 2220 izvodih. Natisnili so več kot 43 tisoč različnih letakov. Skupaj: 68 knjig in knjižic v 181.147 izvodih na 2.001.376 straneh.

Razvijala se je tudi kulturno umetniška ustvarjalnost. Že leta 1941 so v osvobodjenem Čaku ustanovili umetniško skupino, ki je uprizorila Čapkovo delo Mati, podobne skupine pa so delovale tudi v drugih osvobodjenih krajih Srbije. Poleg Kazališta narodnog oslobodjenja Jugoslavije, ki je bilo ustanovljeno leta 1942, sta delovali na hrvaškem osvobodjenem ozemlju dve osrednji gledališki skupini, 24 je bilo območnih in okrajnih druženj in več kot 250 različnih amaterskih in pionirskih skupin. Večje gledališke skupine, pevske, recitatorske in glasbene, so delovale tudi v Bosni in Hercegovini in v Sloveniji. Njihove prireditve si je ogledalo na stotine odraslih, mladincev in bojevnikov. V zatočiščih naših narodov v El Šatu in v Italiji je delovalo sedem gledaliških druženj in več mladinskih in pionirskih amaterskih skupin. Od leta 1942 je imela vsaka brigada NOVJ svojo kulturniško skupino.

Najmlajši v šolskih klopeh

Med ljudsko revolucijo sta se razvijali tudi književnost in umetnost. Veliko vidnih književnikov, umetnikov, kulturnih in javnih delavcev je sodelovalo v osvobodilnem boju in hkrati ustvarjalo dela edinstvene umetniške vrednosti na literarnem, dramskem, likovnem področju in drugje. Med NOB je bilo objavljenih veliko njihovih del, v osvobodjenih mestih pa so odpirali razstave umetniških del, fotografij in drugega. V teh letih so potekali tudi kongresi zdravnikov, pravnikov, kmetijskih strokovnjakov idr.

Organizirano je bilo tudi vzgojno-izobraževalno delo z najmlajšimi. Že leta 1941 so na osvobodjenem ozemlju Srbije, v Toplici, Jablanici, Pusti Reki in Črni Travi delovale osnovne šole, kasneje v letu 1943 in 1944 pa se je število šol na širših območjih Srbije še povečalo. V prvih mesecih leta 1943 je bilo na leskovaškem območju 250 osnovnih šol, ki jih je obiskovalo 1887 učencev. To število pa se je povečalo ob sklepnih operacijah

za osvoboditev Srbije. V Sremu je l. 1943 delovalo 35 osnovnih šol, v katerih je poučevalo 72 učiteljev. Šole so delovale tudi v naslednjem letu. Okrožni narodno-osvobodilni odbor za Srem je organiziral konferenco z učitelji, izdelali so predmetnik in učni načrt za osnovne šole in načrt dela s pionirji. Tudi na posameznih osvobojenih območjih Hrvaške so začele delovati osnovne šole leta 1942, v letu 1944 pa se je povečalo njihovo število na 1398; obiskovalo jih je 100 tisoč učencev, ki jih je poučevalo 2444 učiteljev.

V Sloveniji se je začelo organizirano delo z najmlajšim rodod ob koncu leta 1942. Leta 1943 so začeli prosvetni delavci zbirati najmlajše in odpirati osnovne šole. Konec leta je delovalo na slovenskem 432 osnovnih šol z 29.450 učenci in 735 učitelji. Istega leta je bilo v Bosni in Hercegovini na 205 osnovnih šolah 2.700 učencev. Na osvobojenem območju Makedonije so septembra 1943 v ohridskem okrožju odprli sedem osnovnih šol, v katerih so prvič poučevali v makedonščini. Za delo v šolah so sestavili tudi abecednik. Leta 1944, ko so potekale v Makedoniji vojne operacije, je delovalo na tem območju 889 osnovnih šol, v njih pa je bilo 92.320 učencev.

Poudariti je treba tudi to, da so že leta 1944 na osvobojenih območjih delovale osnovne šole za Čehe, Poljake, Rusine, Madžare, Romune, Nemce, Italijane in pripadnike drugih narodnosti.

Prosvetni osek IO Avnoja je januarja 1942 sestavil Napotila za delo v osnovnih šolah, leta 1943 in 1944 pa so deželni sveti sestavili predmetnike in učne načrte, skrbeli so za učbenike in priročnike in še posebno za sestavo abecednikov in začetnic. V šolah so pri pouku uporabljali partizanski tisk in list Pionir. V tem času je bilo organizirano tudi veliko tečajev za učitelje, v katerih so se usposabljali mladinci in mladinke za učiteljski poklic. Take tečaje je opravilo več kot 2500 mladih ljudi. Na nekaterih osvobojenih območjih je delovalo celo več osnovnih šol kot v stari Jugoslaviji.

Na osvobojenem ozemlju so že leta 1942 začeli organizirati otroške domove, npr.: v Livu, Bosanski krajini, Liki, na Hrvatskem primorju in drugod. Leta 1943 je bilo organiziranih teh domov za predšolske otroke — v teh je bilo 470 otrok — in sedem domov za osnovnošolce, v katerih je našlo prostor 320 otrok. Že leta 1944 je delovalo 17 domov za predšolske otroke in 22 domov za osnovnošolce. Kasneje se je število teh ustanov zelo povečevalo, odpirali so otroška zvešča, zabavišča, dispanzerje, jaski ipd. Več kot 30 tisoč otrok je našlo zavetišče v El Šatu in Italiji, nekaj manj pa v Bolgariji. V življenju najmlajših v osnovni šoli in v otroških domovih je imela pomembno vzgojno vlogo pionirska organizacija.

Vzgoja novih učiteljev

Že leta 1943 so na nekaterih osvobojenih območjih delovale

partizanske gimnazije in srednje strokovne šole. Na Hrvaškem je bilo 33 partizanskih gimnazij, v Sloveniji 9 srednjih šol, v Črni gori 10 srednjih šol, nekaj pa v zatočiščih naših narodov v El Šatu, Italiji in Vojvodini. Za delo teh šol so pripravili pokrajinski prosvetni organi predmetnike in učne načrte v duhu ciljev in nalog NOB. Marca 1945 je začela v Splitu delovati tudi višja pedagoška šola, tako da so poleg učiteljske začeli tudi v tej ustanovi vzgajati in izobraževati prosvetne delavce za nove naloge.

volucionarnim duhom osvobodilnega boja in z vsem, kar je tem razgibanem času porajal osvobodilni boj, ki sta ga vodila Komunistična partija Jugoslavije in njen Centralni komite s tovaršom Titom. Veliko prosvetnih delavcev se je bojevalo v partizanskih enotah, vodili so organizirane ljudske oblasti in partije ipd. Veliko jih je padlo v boju za osvoboditev naše dežele, veliko pa jih je umrlo v fašističnih taboriščih. Veliko jih je sodelovalo tudi pri organiziranju prosvete na osvobodjenem ozemlju Jugoslavije.

Zebrasta kolona s kamni

Pri razvijanju novega duha v srednjih šolah, partizanskih gimnazijah in dijaških domovih je imela pomembno vlogo mladinska organizacija, ki sta jo vodila KPJ in SKOJ. Prežeti z novimi idejami so prosvetni delavci med revolucijo pomembno vplivali na vzgojo in izobraževanje mladega rodu in odraslih. Svoje delo so prepletli z novo vsebino, organizacijo, načini in metodami, z re-

delali so v osnovnih in srednjih šolah, v otroških in dijaških domovih. Bili so napredna sila, ki je po osvoboditvi nadaljevala boja za uveljavitev, poglobljanje in razvijanje tistih pedagoških in andragoških zasnov, ki so bile utemeljene že med osvobodilnim bojem naših narodov in narodnosti.

MIHAJLO OGRIZOVIĆ

LISTI IZ SLIKARJEVE MAPE

Popotne podobe vojne

Grafična mapa AVNOJ 1943, ki bo v kratkem izšla pri Državni založbi Slovenije, je likovno zasnovano delo, sestavljeno iz šestih izvornih grafik slikarja Božidarja Jakca. Založba je izdala to delo v počastitev štiridesetletnice Avnoja. Grafike so vezane na vojno tematiko, saj so del Jakcovega opusa iz tega obdobja, motivi in doživlja z njegove poti na zasedanje Merilo, po katerem so bile izbrane, nakazuje podnaslov mape: Tja in nazaj. V izboru so objavljene grafike motivov s poti na zasedanje pa tudi z zasedanja samega. Božidar Jakac je likovno beležil oboje in tako umetniško izrazil ne samo zgodovinski

pomen, temveč tudi doživljajske razsežnosti tega dogodka. Grafiki kam je dodan faksimiliran list iz slikarjevega dnevnika.

Gre torej za redko pričevanje dragoceno za vse jugoslovanske narode. Čeprav je grafično delo naših likovnikov iz časa narodnoosvobodilnega boja zelo bogato, je žal ohranjeno le v redkih primerkih, pa še ti so ponavadi težko dostopni. Mnoge slike in risbe, nastale v najtežjih razmerah, nosijo s seboj veliko sporočilno vrednost, resnico o času, ki so ga umetniki, kakršen je Božidar Jakac, doživljali in beležili s svojevrsno izpovedno močjo. V. K.

Božidar Jakac: Počitek pred večerom, litografija, 1943, iz grafične mape AVNOJ 1943

Novost:

knjiga o jugoslovanskem socialističnem patriotizmu

Zvezni odbor Sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju, znanosti in kulturi, sekcija prosvetnih časopisov republik in pokrajin ter politična šola ZKJ Josip Broz Tito so — kot smo v prejšnji številki našega glasila obsirneje poročali — pripravili jugoslovansko posvetovanje o razvijanju jugoslovanskega socialističnega domoljubja. Na posvetu se je zvrstilo 11 referatov in 21 konferatov, v razpravi pa je sodelovalo več kot 30 udeležencev.

Na koncu posvetovanja so bila izoblikovana stališča o nadaljnjih nalogah vzgojno-izobraževalnih in drugih organizacij pri razvijanju jugoslovanskega socialističnega domoljubja.

Celotno gradivo posvetovanja bo natisnjeno v knjigi:

RAZVIJANJE I NJEGOVANJE JUGOSLOVANSKOG SOCIALISTIČKOG PATRIOTIZMA.

Knjiga, ki jo pripravljata Zvezni odbor sindikata in Sek-

cija prosvetnih časopisov ob denarni pomoči Sveta Zveze sindikatov Jugoslavije in Konference Zveze socialistične mladine Jugoslavije, bo izšla predvidoma do 15. januarja 1984. Cena v prednaročilu: 360 din.

Knjiga o jugoslovanskem socialističnem domoljubju bo pomemben priročnik za vse prosvetne delavce, nepogrešljivo gradivo za njihovo izobraževanje in samouizobraževanje. Ker bo naklada omejena, priporočamo

vodstvom vzgojno-varstvenih organizacij, osnovnih, srednjih in visokih šol ter drugih organizacij ter samim prosvetnim delavcem, da si jo zagotovijo pravočasno, po prednaročninski ceni.

Naročila z natančnim naslovom in navedbo števila izvodov pošljite neposredno na naš naslov: Prosvetni delavec, Ljubljana, Poljanski nasip 28. Takoj po izidu boste knjigo prejeli po pošti.

Samoupravljanje zahteva moralno kulturo

srečanja

Pogovor z akademikom Josipom Vidmarjem, udeležencem II. zasedanja Avnoja

● Ni nam do tega, da bi zvečalo konvencionalno, če Vas, kot moža zgodovine, ki je soustvarjal temelje naše nove države, katere vsebina naj bi bila predvsem drugačna razmerja med ljudmi, torej oblikovanje drugačnega, čistejšega človeka, poprosimo, da ob spominu, dolgem štiri desetletja, izrečete svojo sodbo: Kaj je po glavnino, česar se moramo zavedati, ko se oziramo na avnojske pridobitve?

— To je skupnost enakopravnih narodov Jugoslavije kot njihova federacija.

● Slavlje ob obletnici nas ne odvzuje, da ne bi ob vsem doživetem, kritično razmišljali tudi o tistem, kar je v našem dozdajšnjem ravnanju napačno. Del hotenja, ki ste jih bojevniki za nove dni strnili v avnojsko vizijo prihodnosti, je ostal še neuresničen. Zakaj?

— Ali je ta vizija resnično in zatrdno uresničena? Bojim se, da ni. Zakaj ne? Zaradi neskladnih narav naših narodov, ki se še ne znajo sporazumeti in razumeti drug drugega.

● Samoumevni sta želja in upanje nas vseh, da bomo zdajšnjo vsesplošno krizo prebredli. Toda pretehtati bomo morali tudi globlje, duhovno-moralne, ne le gmočno-gospodarske razloge, ki so krivi tolikšnega upada ustvarjalne moči. Zau-pajte nam, prosim, svoj pogled na vzroke te — upajmo vsaj — minljive, obvladljive krize!

— Res je, da naša kriza ni samo gospodarska. Tisto, za kar poleg te zdaj gre, imenujete »duhovno-moralno«. Kje so vzroki? V naših zgodovinah, ki so nas v tem pogledu tako različno oblikovale v človeško moralni sferi.

● Mladi ljudje, rojeni po končani drugi svetovni vojni, so postali dediči pridobitev revolucijekega časa. Kakšen je njihov odnos do zgodovinske preteklosti kot temelja, na katerem raste stavba sedanjosti? Je spoštovanje do naše polpretekle zgodovine v resnici vraščeno vanje ali pa je samo površinsko?

— V skladu z omenjeno različnostjo so odnosi mlajših rodov do avnojske vizije, kakor jo imenujete, ponekod površin-

ski in samo deklarativni, ponekod pa globlje resnični in iskreni.

● V svojem delovanju, javnem in poklicnem, ste vselej poudarjali pomen človekovega duha, kulture in vsega, čemur rečemo: srce, ponotrzanjena zavest... Ze dolgo pa je aktualno tole vprašanje: V letih povojnega razvoja sta imela prednost oblikovanje političnega sistema in gmočna krepitev vseh življenjskih področij, duhovna vsebina našega bivanja pa je ostajala nekoliko ob strani. Kako dohiteti zamujeno?

— Kako dohiteti zamujeno nadvlado duha in kulture nad gmočno in politično orijentacijo našega življenja? Mislim, da samo s prehodom k vsaj nekoliko bolj kulturni usmeritvi, kajti revolucijo je brez kulture še mogoče sprožiti, ni je pa mogoče voditi in uresničevati brez nje.

● Kakšen je Vaš pogled na današnjo kulturo in kulturniško podobo Jugoslavije? Kaj priste-vate med poglavitne dosežke kulturnega razvoja in kaj med njegove najbolj občutne zaostanke?

— Naša velika pridobitev je široka in jasna informiranost o svetovni politiki, ki vpliva na naše življenje. Najbolj občuten minus naše kulturnosti pa je pomanjkanje izvirnosti in hkrati z njim slepa vera v zveličavnost tujih vzorcev in vsakršnih razodetij.

● Ko se oziramo na sedanjost in z njo vred tudi v bližnjo prihodnost, omenjamo med svojimi najbolj zgočimi skrbmi pičlo znanje, premajhno delovno zavzetost in neustvarjalnost. Da je to res kažejo podatki o zastoju na vseh ravneh, o neizrabljenih tehnoloških in drugih zmogljivostih. Čeprav imamo čedalje več diplomirancev vseh vrst, njihovega prispevka ne čutimo dovolj. Kvantiteta torej ne prerašča v kvaliteto. Zakaj ostajajo naši kapitali in naravni viri neizrabljeni ali celo mrtvi?

— Na to vprašanje ne znam odgovoriti. Še pred nedavnim je v tem svetu gospodovala tako imenovana »mojstrska« mentaliteta, ki je zakrivila marsikatero stagnacijo.

● Šolanje mladih rodov je

vselej in povsod eno izmed poglavitnih gibal razvoja. Ni pa vseeno, kako šole opravljajo to poslanstvo. Radi bi slišali Vašo kritično besedo o tem, kako naša šola izpolnjuje svojo družbeno in kulturno vlogo?

— Zase vem, da sem se poklicno dokončno usmeril po svojem dvajsetem letu. Zato vsaj z rahlim nezaupanjem gledam na tako imenovano usmerjenost sodobnih srednjih šol. Po mojem bi morale te šole dati mlademu človeku podlago za vsakršno uspešnost v vseh smereh. Sicer pa se spominjam misli, ki mi jo je izrekel znamenit nemški pesnik:

nega čustva in poštene izpovedne nuje. Zlasti v novodobni umetniški ustvarjalnosti ste opazili velik primanjkljaj takšnih ustvarjalnih pobud. Koliko pa je vendarle — v štiridesetih letih uresničevanja avnojske vizije o novem kulturnem občestvu — nastalo resničnih stvaritev duha, ki jim lahko pripišemo trajni pomen in veljavo?

— Resnične stvaritve duha s trajnim pomenom in veljavo nastajajo v vsakršnih časih, kdaj ob podpori časa, kdaj času navkljub. Tako tudi zdaj. Nekaj jih vsekakor je...

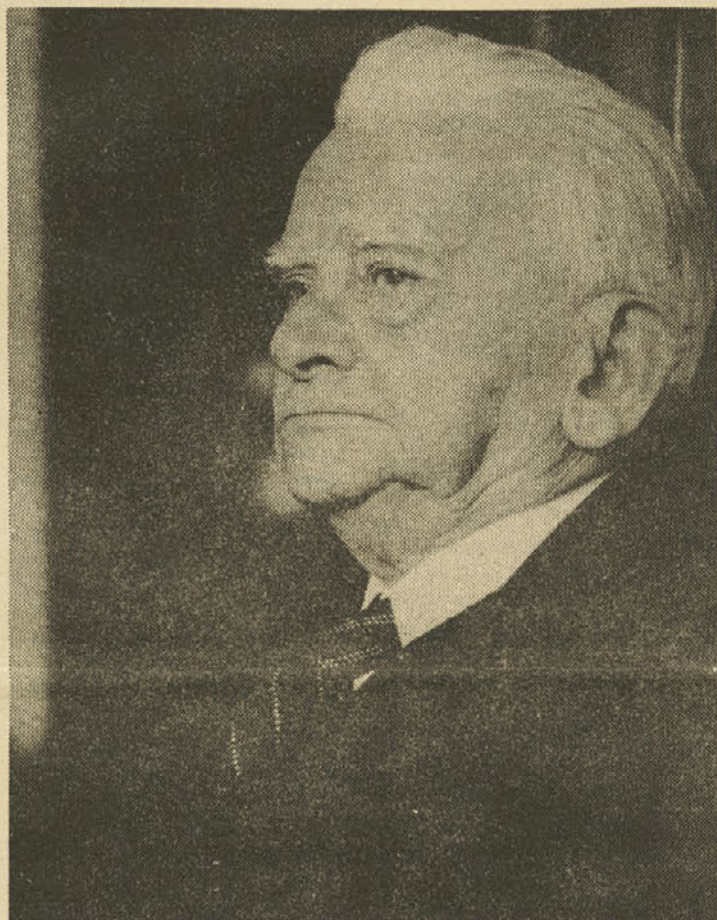
● Ena naših »bolečin« je, da

v novem človeku, ki »vstal bo iz človeka«. Ze ob zenitu naše tako imenovane potrošniške »ere« in nato še posebej ob znamenjih njene krize smo si obetali spontano prebujenje želje po duhovnih vrednotah, ki bo sama po sebi izterjala vzpon novih življenjskih vrednot in nove kvalitete. Ali je upanje, da se bo to uresničilo — in kdaj, kako...?

— Človeška narava in snovanje njenih moči v času je skrivnost. Želja po novih duhovnih vrednotah, ki bi bile vsaj nekoliko tudi dar naše avnojske vizije, pa gotovo živi tudi v naši sedanjosti. Kdaj bo rodila sad?

ka. Pogled je zazrt v naslednja desetletja... Mar zadostuje sedanjosti, še ne povsem izpolnjena zamisel, sprejeta pred štiridesetimi leti, ali bi bilo prav in potrebno misliti na »novo, dopolnjeno izdajo«?

— Nova dopolnjena izdaja avnojske vizije? Ali se vam ne zdi, da jo že imamo, in to v ideji samoupravljanja, ki smo jo v teh desetletjih vključili v prvotno avnojsko zasnovano. Samoupravljanje, ki seveda še ni dejstvo in ki se mora šele razviti ob zorenju našega človeka, zahteva vseka-kor moralno kulturo, brez katere ne more biti uspešne revo-

JOSIP VIDMAR, iz razprave na II. zasedanju AVNOJ: Tovariši in tovarišice,

z velikim veseljem opravljam dolžnost, da v imenu Osvobodilne fronte slovenskega naroda ali z drugimi besedami — v imenu slovenskega naroda pozdravim drugo skupščino in zbor AVNOJ. Slovenski narod pozdravlja to skupščino s posebno vrednoto, z občutkom velikega ponosa in sreče, z občutkom, ki vam bo nemara razumljivejši po kratki razlagi tega, kar se v naših čustvih skriva.

Stara Jugoslavija je s svojim zlomom povzročila, da se je slovenski narod znašel sam, prepuščen svoji usodi. Slovenski narod je bil prepuščen sam sebi in se je sam zoperstavil dvema fašizmom v obliki velesil Italije in Nemčije. 27. aprila 1941 je bila ustanovljena Osvobodilna fronta slovenskega naroda. Mesec dni pozneje je v Sloveniji počila prva partizanska puška. Od tedaj so slovenski ljudje, veliki in majhni, borijo na morda najbolj težavnem ozemlju Jugoslavije, stisnjeni med dvema velikima evropskima fašizmom, med Italijo in Nemčijo in vrh tega še Madžarsko.

O tem delu Slovencev ne govorim zato, da bi se z njim hvalil, temveč zato, da bi utemeljil nekaj drugega. S tem delom je slovenski narod dokončno dobil zase pravico, da zdaj in vedno odloča o svoji usodi. Pravica, ki smo jih zase priborili v teh bojih, teh pravic ne bomo zlorabili. Ze od prvega trenutka smo jih posvetili istemu, o čemer danes lahko in jasno govorimo — enotnosti in bratstvu jugoslovanskih narodov. Nas Slovence so v bivši Jugoslaviji nešteto krat obsojali, da smo separatisti. Toda enotnost jugoslovanskega ljudstva je bila za nas vedno enotnost in bratstvo suverenih enakopravnih jugoslovanskih narodov. Danes, noč, po tisoč tristo letih slovenski narod prvič nastopa kot enakopravni samostojni in suvereni narod, ko ustvarja državno tvorbo v skupnosti z bratskimi narodi Jugoslavije.

»Izobraženost ni plod pridnosti in študija, temveč talenta.«

● Dobršen del svojih delovnih moči ste namenili vrednote-nju umetniških stvaritev različnih zvrsti. Vselej ste bili zelo kritični do vsega, kar ni plod iskren-

so si v zavesti ljudi in v praktičnem ravnanju vseh vrst gmočno-pridobitniški smotri pridobili prednost pred duhovnimi, pa čeprav je revolucijsko-avnojska vizija narekovala prav prevlado duhovno ustvarjalnih vrednosti

Kdo bi to vedel. Toda rodila ga bo.

● Dovoljujemo si trditi, da se s štiridesetimi leti čas globalnega uresničevanja avnojske vizije o družbi prihodnosti, ki je medtem postala sedanjost, nekoliko izte-

lucije in ki je, poleg enakopravnosti, poglavitni sestavni del vizije o naši prihodnosti in o njenem smislu.

Vprašanja:
VIKTOR KONJAR

Za žive vezi z domovino

Posebna skrb za šolanje otrok naših delavcev, začasno zaposlenih v tujini

V državah zahodne Evrope je začasno zaposlenih okrog milijonov Jugoslovancev. Z njimi so člani njihovih družin in več kot 200.000 predšolskih otrok, osnovno- in srednješolcev. Vsi otroci se (v enajstih državah) udeležujejo rednega pouka z otroki države gostiteljice v tujem jeziku. Države menijo, da je ta način najučinkovitejši za socialno integracijo — beri asimilacijo — drugega in tretjega rodu otrok. Šolanje v tujem jeziku in še drugi ukrepi, ki jih uvajajo tuje države, pospešujejo odtujevanje otrok svoji domovini in narodu. Jugoslavija je že zdavnaj spregledala njihove namene, zato že več kot deset let sprejema številne ukrepe in si prizadeva, da bi bil mladi rod nenehno povezan s svojo domovino. K temu pripomorejo tudi jugoslovanski prosvetni organi, ki s številnimi ukrepi, med temi je treba omeniti najprej tako imenovane bilateralne sporazume z državami gostiteljicami — uvajajo dopolnilni pouk v materinščini. Naša stališča smo večkrat izrazili v Evropskem svetu in na številnih mednarodnih srečanjih, kjer smo se zavzemali za enakopravno obravnavo narodnostne kulture in kulture države gostiteljice; to

naj bi upoštevali tudi pri vzgoji in izobraževanju mladega rodu.

Temeljni namen dopolnilnega pouka je ohraniti narodno in kulturno identiteto, navezovati stike z domovino. Učenci naj bi si pridobili pri tem pouku ustrezno poprejšnje znanje iz materinščine, narodne zgodovine in geografije svoje ožje in širše domovine, tako bi domovino spoznali in bi se ustvarile tudi čustvene vezi. Veliko osnovnošolcev obiskuje dopolnilni pouk; izobražuje jih 1.100 jugoslovanskih učiteljev, izbranih v domovini in v tujini. Večino učiteljev, ki smo jih izbrali v domovini, plačuje Jugoslavija, čeprav starši teh otrok ustvarjajo dohodek v tuji državi. Povedati je treba, da stroški presegajo 250 milijonov deviznih dinarjev.

V zadnjih letih namenjamo posebno pozornost organiziranju dopolnilnega pouka za predšolske otroke. Čeprav smo doslej dosegli le skromne uspehe — od 100.000 otrok jih obiskuje dopolnilni pouk le 5000 — je najpomembnejše, da se je na tem področju nekaj vendarle premaknilo. Vedeti je namreč treba, da države zahodne Evrope ne dovoljujejo dopolnilnega pouka prav za predšolske otroke.

Največje uspehe smo dosegli doslej pri osnovnem izobraževanju, kjer ima dopolnilni pouk 60 odstotkov otrok ali 60.000 učencev.

Dopolnilni pouk poteka v 11 zahodnoevropskih državah v osmih jezikih jugoslovanskih narodov in narodnosti. Udeležuje se ga okrog 1000 srednješolcev. Posebej pa je treba poudariti, da se s strokovnim izobraževanjem delavcev, začasno zaposlenih v tujini, ukvarja 12 vzgojno-izobraževalnih organizacij, ki izobražujejo 12.000 delavcev.

Zelo živahna in pomembna je dejavnost jugoslovanskih klu-

bov, ki združujejo naše delavce, in so hkrati kraj, kjer lahko prosvetni delavci najbolj množično in organizirano navdušijo starše za dopolnilni pouk in za reševanje drugih vprašanj, povezanih z domoljubnimi čustvi šolarjev. Naša družba si zelo prizadeva, da bi otroci naših delavcev, začasno zaposlenih v tujini, bivali v Jugoslaviji organizirano in skupinsko na počitnicah ali pa na občasnih obiskih.

Za učitelje, ki poučujejo naše otroke v tujini, pripravljamo pedagoške in družbene seminarje, na katerih naj bi jih bolje usposobili za to težavno in zahtevno

delo. V zadnjih letih so samoupravni in prosvetni organi v domovini veliko naredili: za otroke naših delavcev, začasno zaposlenih v tujini so preskrbeli leploslovne knjige, priročnike in učbenike.

Posebni jugoslovanski in republiški organi, ki se ukvarjajo s šolanjem teh otrok, so spodbudili podpisovanje dveh družbenih dogovorov: prvi ureja način plačevanja učiteljev v tujini, drugi sporazum pa je pripomogel, da je hitreje nastal učbenik

Moja domovina. Oboje bo veliko prispevalo k dopolnilnem pouku naših otrok na tujem.

Jugoslavija je ena izmed redkih držav, ki si nenehno prizadeva, da bi naše delavce, zaposlene v tujini, čim bolj navezala na domovino, tako da bi se vrnili domov. Državljeni, ki so se zaposlili na tujem, imajo enake pravice kot jugoslovanski državljani v domovini in jih naša družba tudi enakovredno obravnava.

VASKO RAIČEVIĆ

Božidar Jakac: Kolona na Rogu, litografija, nov. 1943, iz grafične mape AVNOJ 1943

Prosvetni delavci — narodni heroji

Od 1320 jugoslovanskih narodnih herojev izhaja 53 iz prosvetnih vrst: Anka Berus, Avdo Čuk, Božidarka Dmnanjović, Veljko Dugošević, Aleksa Djilas, Gojko Drulović, Želimir Djurić, Jevrem Grbović, Fadil Hoxha, Avdo Humo, Pavle Jakšić, Dušan Jerković, Edvard Kardelj, Jože Kerenčič, Djuro Kladarin, Šćepan Kočević, Ivo Marinković, Aleksandar Marović, Božidar Maslarić, Milosav Matović, Milan Mijalković, Kiril Mihajlovski, Rada Miljković, Šefik Obad, Blažo Orlandić, Vinko Paderšić, Stanko Parmač, Miloje Pavlović, Milica Pavlović, Drinka Pavlović, Olga Petrov, Miha Pintar, Smilja Pokrajac, Ognjen Prica, Luka Spasojević, Nikodije Stojanović, Velimir Stojnić, Milan Šakić, Mira Svetina, Lidija Šentjurs, Fadil Šerić, Jože Šesko, Ivan Šibl, Miloš Šumonja, Elvira Tomasini, Mitar Trifunović, Sredoje Urošević, Franjo Vrnunč, Milica Vučetić, Bogdan Vujošević, Dušan Vukasović, Žarko Zrenjanin, Stane Žagar.

odprta
šola

SR HRVAŠKA

Izobraževalno in kulturno središče

Osnovna šola Dr. Ivana Ribarja v Zagrebu

Ko je leta 1964 Sava poplavlila zahodni in južni del Zagreba, je veliko družin ostalo brez strehe. Mnoge so se takrat preselile v novo naselje Novi Retkovec v občini Dubrava. Kmalu so zgradili na tem območju tudi Osnovno šolo Dr. Ivana Ribarja, ki so jo odprli 27. marca 1967. Takrat je obiskovalo šolo 1650 učencev, zdaj pa jih je v njej 1325. Kljub temu je ta šola še zmeraj ena izmed večjih osnovnih šol na Hrvaškem. V njej je zaposlenih 82 delavcev in od teh je 62 učiteljev.

Šola je nenadomestljiva v krajevni skupnosti, kar pomeni kulturno in izobraževalno središče naselja. V njej potekajo številne družbene in športne prireditve. Poleg vzgojno-izobraževalnih uspehov ima šola lepe dosežke tudi pri telesni, umski, moralni in estetski vzgoji mladih. Učenci razvijajo svoja najrazličnejša zanimanja v krožkih, ki jih organizirajo različna društva, npr.: umetniško, športno, društvo mladih tehnikov, Glasbena mladina in taborniki, pa tudi v šolski zadrugi. Delovanje teh krožkov usmerja pionirska organizacija na šoli. Tako učenci kot učitelji

izobraževanju, pri vrednotenju dela in delovnih dosežkov prosvetnih delavcev, so postale vzorec za mnoge šole.

Na šoli namenjajo veliko pozornosti ohranjanju in razvijanju tradicij naše revolucije. Ob pomembnih jubilejih in praznikih pripravijo vsako leto prireditve za krajane. Slovesnosti so še posebno povezane z družino Ribar. Ob dnevu SKOJ posvetijo učenci spored svečanosti spominu na Ivana Lolo Ribarja. Pokrovitelj vseh šolskih prireditev je Cata Dujšin Ribar. Pionirska organizacija je leta 1977 predlagala, naj bi šola dobila, poleg imena, še doprni kip Ivana Ribarja. Ob dnevu šole prekrijejo učenci ta kip s cvetjem.

Veliko učencev sodeluje vsako leto pri razpisu ob kvizu znanja Tito-revolucija-mir, kjer dosežejo lepe uspehe.

Pionirska organizacija redno organizira ekskurzije v pomembne zgodovinske kraje: Kumrovec, na Petrovo goro, Kozaro, v Podgarič, Drvar in drugam. V teh krajih poteka tudi sprejem učencev sedmih razredov v mladinsko organizacijo.

SR SLOVENIJA

Z delom ohranjamo njeno ime

Osnovna šola Marije Broz Bistrice ob Sotli živi z ljudmi

Nova šola v Bistrici ob Sotli je dobila ime Titove matere Marije. Simbol, ki ponazarja trdoživo kmečko življenje in globoko ljubezen ne samo do rodne grude, temveč do vsega, kar lahko pomeni človekov boj za obstanek, prvinsko moč človeške povezanosti, ustvarjene z znojem in s prevračanjem mastne obsotelske ilovice, krčevit odpor proti krivicam, tlakam in nezadržno zaupanje v jutrišnji dan same svoje biti. »Nova šola, ki bo nosila ime po Mariji Broz – Titovi materi, pomeni dragocen korak k uresničevanju vizije o drugačnem življenju ljudi v teh krajih,« je poudaril Franc Šetinc ob odprtju šole 1979, in nadaljeval: »Toda zgolj lepi zidovi, sodobna oprema, nove svetle učilnice niso dovolj za vsebino, ki edina lahko opraviči odločitev, da smo na ploščo ob vhodu zapisali ime Titove matere.«

In zdaj smo povprašali novo ravnateljico osnovne šole Marija Broz v Bistrici ob Sotli, kako udeležanje pomeni tega imena. Ravnateljica Dobrajčeva je hitro odgovorila: »Z delom! Edino tako – le kako bi ga lahko drugače?!«

In res: izpolnili so nekaj, česar marsikje ne zmorejo. Razvili so celodnevno šolo, obogatili vzgojno-izobraževalni proces z najrazličnejšimi dejavnostmi prostega časa, se tesno povežali s krajevno skupnostjo in z organizacijami združenega dela v bližnjem okolju. Tovariši Tito je poklonil šoli opremo za tehnični pouk in prav to zdaj koristno uporabljajo pri tehnično proizvodnem delu, ki poteka po novem učnem načrtu. Prav na temelju razvejenih dejavnosti so lahko podpisali samoupravne sporazume o sodelovanju, denimo, s steklarskim obratom Dekor v Kozjem, s kmetijskim kombinatom Hmezd v Šmarju pri Jelšah in z drugimi. Tako v resnici razvijajo samoupravljanje, ki ga je mogoče razvijati na višjo stopnjo prav s celodnevno šolo. Brez samoupravljanja pa celodnevne šole biti ne more.

Čeprav večino različnih krožkov in drugih dejavnosti prostega časa še zmeraj vodijo učitelji, so pritegnili k vzgojno-izobraževalnemu delu tudi veliko zunanjih sodelavcev. Krožek prve pomoči rade volje vodi domači zdravnik, prometni krožek Izletnikov šofer šolskega avtobusa, kmetijsko izobraževanje strokovnjak kmetijskega kombinata, enega od tehničnih krožkov in krožek ročnih del učenca pedagoške gimnazije v Celju, modelarski krožek sodelavec iz steklarne, fotografski krožek sodelavec iz obrata Gorenje in tako naprej.

Utrip šole v kraju spodbuja tudi zavzeto sodelovanje staršev, ki se ne zanimajo le za učne uspehe svojih otrok, temveč razmišljajo, kako bi olajšali delo šole, pomagali pri nemotnem poslovanju šolske kuhinje in sodelovali pri različnih proslavah pa tudi pri delovnih in drugih aktivnostih, pomembnih za vzgojo otrok.

Izpit takega sodelovanja so že večkrat izvrstno opravili: organizirali so likovne kolonije »Naši kraji – Titovi kraji«, na katerih sodelujejo učenci iz vseh republik in pokrajin. Letošnje likovne kolonije so se udeležili pionirji slikarji iz Kumrova, Dervente, Niša, Uroševca, Pačira, Gjevčelije, Bijele in iz vseh osrednjih šol šmarske občine, iz šole Frana Roša iz Celja, z Bizelskega, iz Koprivnice, iz posestrenih šol Ljubljana Moste-Polje in Polje ob Sotli (četudi je slednja že nekaj let vključena v bistriško šolo). Kolonija, ki deluje pod mentorstvom akadem-

skega slikarja in profesorja mariborske pedagoške akademije v Celju Petra Krivca, nedvomno pomeni veliko kulturno doživetje v Obsotelju, krepki doživljanje jugoslovanskega socialističnega domoljubja in skupne kulturne ustvarjalnosti. Starši bistriških učencev so gostoljubno sprejeli udeležence na svoje domove in se tako spoznali ne samo po likovnem ustvarjanju, temveč tudi v toplem okolju svojih domov, pri delu in igri, z utripom krajev Titove matere in Titovega otroštva.

Osnovna šola v Bistrici ob Sotli pa skuša udeležiti simbol Titove matere tudi s tem, da podpisuje samoupravni sporazum o ustanovitvi REHIC (republiškega eksperimentalno hospitacijskega in izobraževalnega centra); ta naj bi spodbujal delovanje tistih šol, ki so uresničevanje prenove osnovne šole razvile v celoti ali na posameznih področjih v izrazito dobro dejavnost, da bi lahko njihove izkušnje koristile tudi drugim. Zasnova take povezave je vznikla pred leti na osnovni šoli v Podčetrtku, tako da so te šole skupaj s šolo v Cerknem, ki je posebno dobro razvila dejavnost za ohranjanje in obujanje tradicij NOB, dale zametek, okoli katerega naj bi se povezale še druge vzgojno-izobraževalne ustanove v Sloveniji. Vse te bi bile lahko preučevalna, izkustvena podlaga za graditev boljše teorije in prakse vzgojno-izobraževalnega dela ob sodelovanju vseh ustreznih ustanov od kadrovske šole do raziskovalnih organizacij. Škoda, da v Podčetrtku še do zdaj niso zmogli razviti celodnevne šole v celoti in tako razširiti in nadaljevati dobro zastavljeno delo. V tem sklopu namena šola v Bistrici ob Sotli posebno pozornost likovni vzgoji, knjižničarstvu in dopisništvu ter pionirski zgodovinski dejavnosti, usmerjeni zlasti v sledi Titovega življenja in njegovih krajev. Pravkar se pripravljajo na delovanje posebnega zgodovinskega krožka, ki bo pionirje usposobil obenem za vodnike po narodnem parku »Kumrovec-Trebec«, hkrati pa bodo učenci vztrajno zbirali zgodovinske podatke o razgibanem življenju nenehno upornih prednikov z obeh strani Sotle, puntarsko in revolucionarno povezanih med seboj.

Šola živi z ljudmi, ustvarja s skupnim delom, da bi čim bolj uskladila interese krajanov s širšimi družbenimi interesi. To je temeljno: skupno delo, skupno prizadevanje za poklicno usmerjanje mladih, skupno doživljanje problemov, uspehov in zagat.

Včasih ni lahko... Starši vse težje sežejo v žep, da bi odšteli denar za šolske potrebine. Pa tudi tu se znajdejo: tudi starši nabavljajo kmetijske pridelke, se medsebojno sporazumejo in skupaj s kmetijsko zadrugo poravnajo račune. Pomembno je predvsem to, da ljudje od Polja do Trebeč utijajo, da je ta šola z otroki in učitelji, z vsemi sodelavci njihova, da so zanj tudi sami odgovorni. Prav to pa čutijo tudi pedagoški delavci: zato se laže sporazumejo in se prepričujejo – če je treba tudi malo glasneje, toda odkritosrčno! To pa je življenjsko. Da bi le dosegli to, kar bi radi, sami in z drugimi, kajti le tako lahko razvijajo tisto, kar pomeni ime Marije Broz in kar so poudarjali tudi na nedavnem posvetovanju o jugoslovanskem socialističnem domoljubju v Kumrovcu: Ljubezen do domovine lahko živi samo, če se hrani z delom, ki ga skupnost ceni, in v katerem najde posameznik svojo družbeno identiteto.

RUDI LEŠNIK

SAP VOJVODINA

Kako se kali kovinar

Šolski center za strojno stroko »Tito« v Novem Sadu – tovarna znanja

So šole, ki so se zlele s svojim imenom. Šole, pri katerih že ime pove, kakšne učence pripravljajo. Tudi take so, ki z imenom izražajo opredelitev, pripadnost, usmeritev... Take šole so povsod, toda...

Če ima kaka šola ime, ki ga pozna ves svet, ime, ki pri vseh resnicoljubnih ljudeh tega sveta zbujajo ponos in spoštovanje, potem mora biti taka šola tudi drugačna od drugih. Boljša mora biti, ker se imenuje po Titu.

Po Titu se imenuje veliko šol pri nas, pa tudi v tujini. Te šole so nekaj posebnega. Ena takih je tudi Šolski center za strojno stroko ali preprosteje – Šola »Tito« v Novem Sadu.

Ta šola usposablja kovinarje, v njej se kalijo prihodnji delavci samoupravljalci. Letos ima 2255 učencev, povečini fantov, pa tudi nekaj deklet.

Strojniki in sploh kovinarji so se usposabljali v Novem Sadu že pred več kot 50 leti. Vojvodinska industrija je bila tudi za tedanje razmere sodobna, zato je potrebovala primerno usposobljene delavce. Take delavce pa so izobraževali nekdanje tehniške pa tudi poklicne (vajenske) šole.

Po osvoboditvi so zrasle tudi v Novem Sadu tako imenovane »delavske šole«. Imeli so dve: tehniško in kovinsko predelovalno šolo. Po reorganizaciji šolstva, po tem, kar smo imenovali reforma vzgoje in izobraževanja, sta se leta 1975 obe srednji šoli združili v izobraževalni center in častno prevzeli ime našega predsednika. Letos se je ta center preimenoval v Šolski center za strojno stroko »Tito« v Novem Sadu.

ZGOVORNE ŠTEVILKE

Povedali smo že, da je v šoli 2255 učencev. Ti so razdeljeni v 79 oddelkov: 30 oddelkov dela po programu skupne vzgojno-izobraževalne osnove, v 7 oddelkih se pripravljajo delavci za dela tretje stopnje strokovnosti, v 42 oddelkih pa so učenci tretjega in četrtega razreda usmerjenega izobraževanja. Na šoli je 245 zaposlenih, od tega je 148 učiteljev, skratka, velik kolektiv.

Letos se prvič izobražujejo učenci, ki si bodo pridobili tretjo stopnjo strokovnosti. Sprašujemo: kaj je to? Direktor centra Gojko Djurašević pravi: »To so učenci, ki so se odločili, da bodo odšli po končani tretji stopnji neposredno v proizvodnjo, da bodo delali, čeprav bi šolanje lahko nadaljevali. Že od prvega razreda se pripravljajo za delo, ki ga bodo opravljali, in ker je to šole prvi rod, ki dela po takem programu, si tudi mi v šoli šole pridobivamo izkušnje na tem področju. Verjamem v uspeh.«

Direktor centra tega sicer ne pove, mi pa vemo: ta »triletna« šola je nova zamisel v našem šolstvu. Spoznali smo namreč, kako nesmiselno je, da se pripravljajo učenci za posamezne poklice kar štiri leta. Ugotovili smo, da bi se lahko in celo morali usposobiti tudi za preprostejše delovne operacije in da združeno delo potrebuje take delavce. Zato so v Vojvodini začeli ustanavljati take oddelke, čas pa bo pokazal, ali je to dobro ali ne.

NAJSODOBNEJŠA OPREMA

Dovolj je, da vstopimo v eno izmed delavnic te šole in že se prepričamo, da se učenci v njih usposablajo po najodobnejših poteh. Delavnice so opremljene tako kot majhne tovarne. Ko so

jih opremljali, v resnici niso zapravljali denarja, saj se vsaka nalozba bogato obrestuje. Kupili so stroje in opremo za to, da bi pouk čim sodobnejši. To pa je nalozba v ljudi, v prihodnost.

Direktor šole ponosno pove: »Učenci, ki se usposablajo za tretjo stopnjo, pa tudi tisti, ki se tretjem in četrtem razredu pripravljajo za poklice strugar, ključavničar, vrtnalec, varilec brusilec, orodjar, kalilec in podobno, opravljajo prakso v šolskih delavnicah našega centra.

In res: oprema v teh delavnicah je zavidanja vredna, saj je primerna tako za strojno kot za ročno obdelavo.

Malo šol je tako bogatih, zato ni čudno, če učenci po končanem šolanju brez skrbi odhajajo dela v tovarne. V resnici namreč samo spremenijo okolje, šolsko delavnico zamenjajo s tovarniško naglo se prilagodi novemu okolju, kot da bi bili že od nekdaj v njem.

Učenci te šole so prav gotovo poglavje zase. To niso odličnjaki iz osemletke, zbiralci priznanj ljubitelji belih ovratnikov in pri sarniških miz. Nasprotno: v šoli prihajajo od vseh povsod, iz številnih krajev, precej oddaljenih od Novega Sada pa tudi iz mest samega. Hitro postanejo del kolektiva, radi imajo svojo šolo. To dokazujejo vsak dan tudi z učenjem in vedenjem. Z njimi težav, šolske vitrine pa so polne pokalov, priznanj in pohval, ki so jih prejeli za številne športne dosežke.

Tako kot v druge podobne šole tudi v to šolo le malokdaj zaide najboljši učenci. Povečini se vsi sujejo tisti z dobrim uspehom, v pa izboljšujejo svoje ocene, kar je najpomembnejše, pride bivačo si delovne navade in ljubezen do dela. Veliko od njih jih potem, ko končajo program skupne vzgojno-izobraževalne osnove, odloči za kako drugo usmeritev, tisti, ki ostajajo, postanejo resnični mojstri v svoji stroki. Pomočnik ravnatelja centra Kosta Zamurovič pravi: »Če tisti je razredno pripadnost učencev, ki nam precej pomaga pri delu. To pa še ne pomeni, da v vzgoji in izobraževanju ni težav.

Ni namreč lahko izoblikovano človeka, ki si v mladosti ni pridobil ustreznih navad in ki je še po škodljivim vplivom svojega nedanega okolja. Šola pa si prizadeva po svojih močeh usmeriti učence na pravo pot. Pri tem pomagajo tudi sami učenci, ki kor morejo in znajo. Imajo svoj delavski svet, ki je sestavljen iz delegatskega načela iz učencev učiteljev. Tu dajejo predloge, načrt proizvodnje in delavnice seveda v skladu s programom vzgojno-izobraževalnega dela razporejajo ustvarjeni dohodi in z njim izboljšujejo življenjske raven učencev. Skratka, odličajo o vseh pomembnejših vprašanjih, uče se samoupravljanja.

Ta šolski center tudi dobro deluje z združenim delom materialne proizvodnje, zlasti s tovarno Novkabel v Novem Sadu.

Od tam prihajajo v šolo predavatelji strokovnjaki, sama tovarna pa stipendira po 150 potnih stroškovnih delavcev. Sodelujejo tudi z drugimi kolektivi. Večkrat se radi pošaljijo, da nimajo učencev »v zalogi«, saj so na sezoni samoupravnih interesov skupnosti za zaposlovanje učencev šole prava redkost. Kdor želi gre lahko takoj iz šolske delavnice v tovarno.

DRAGAN PAVLOVIĆ

Počitek v celodnevni osnovni šoli

se zelo trudijo, da bi bila šola in njena okolica čim lepše urejeni. Veliko denarja namenijo za urejanje 14 tisoč kvadratnih metrov zelenic. Na pobudo pionirske organizacije je ob šoli zrasel spominski park, ki so ga uredili ob Titovih jubilejih. Takrat je vsak razred zasadil svoje drevesce v park, vsako naslednje leto pa zasadijo drevesce le učenci prvega razreda ob sprejemu v Zvezo pionirjev.

Učenci uspešno sodelujejo na številnih likovnih razstavah: doslej so razstavljali svoje izdelke v Kyoto, Karakasu, v Milanu in na Sredozemskih igrah v Splitu. Šola je prejela doslej osem diplom in priznanj za estetsko ureditev. Podelil jih je Republiški odbor za akcijo Higienda in estetska ureditev vzgojno-izobraževalnih organizacij in njihove okolice.

Učitelji so se zelo potrudili in veliko pripomogli k izboljšanju izobrazbene ravni ljudi v naselju pa tudi k razvijanju samoupravnih socialističnih odnosov.

Šola Dr. Ivana Ribarja je bila prva na Hrvaškem, ki je začela uresničevati zakon o združenem delu in načelo delitve po delu. Izkušnje, ki so si jih pridobili pri svobodni menjavi dela v vzgoji in

Srečanja učencev z bojovniki narodnoosvobodilne vojske so postala že tradicionalna sestavina dela mladinske organizacije na šoli. Šola zelo dobro sodeluje tudi s pripadniki JLA; z njimi pripravljajo zgodovinske ure, starešine iz garnizije predavajo učencem o splošni ljudski obrambi in družbeni samozasčitvi, jih poklicno usmerjajo in skupno sodelujejo pri akciji Nič nas ne sme presenetiti. Veliko se obiskujejo in skupaj pripravljajo kulturno-umetniške sporede.

Taborniški odred Javor je dobil že precej priznanj za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij in kar dvakrat najvišje taborniško priznanje: naziv Partizanska četa.

Šola že do začetka uspešno sodeluje s številnimi znanstvenimi in strokovnimi organizacijami, saj je že od nekdaj »vzorna šola«. Zmeraj je bila med prvimi, ki so iskale najboljše, izvirne rešitve na vseh področjih. Prav zato so potekale v njej različne raziskave iz vzgoje in izobraževanja in zato jo tudi upravičeno imenujemo sodobno učilišče. Šola se je s svojim trudom povzpela od »šole poplavljenih« v sam vrh vzgojno-izobraževalnih organizacij na Hrvaškem.

MARIJAN ŠIMEČ

SR SRBIJA

Dober dan, delo!

Izobraževalni center Avnoj v Zaječarju dobro sodeluje z združenim delom

Čeprav je prinesla reforma marsikaj dobrega, nekaterih pričakovanj vendarle ni izpolnila. Iz leta v leto je več težav: število delovnih mest se nenehno zmanjšuje, na seznamih skupnosti za zaposlovanje pa se vsak dan pojavljajo nova imena nezaposlenih strokovnjakov. Čedalje bolj aktualno postaja vprašanje: Kaj storiti, da bi premostili velik prepad med izobraževanjem in združenim delom?

Pogovori, posvetovanja, okrogle mize in številni referati so pokazali, da ni receptov za zblizevanje šol z delovnimi organizacijami. Kljub težavam pa se posameznim šolam vendarle posreči najti pot v delovne kolektive. Ena takih šol je tudi Izobraževalni center Avnoj v Zaječarju, ki zelo uspešno sodeluje s tamkajšnjimi gospodarskimi organizacijami.

Kako se je temu centru, ki ima več kot 2400 učencev in okrog 170 učiteljev — ti usmerjajo mlade ljudi v 16 poklicev — posrečilo doseči to, kar se zdi drugim neuresničljivo? O tem smo se pogovarjali z »vodilnimi ljudmi« na šoli: z Dragoslavom Jankovićem, generalnim direk-

torjem centra, z Milošem Milosavljevičem, direktorjem OZD prve faze in z Borkom Mirkovićem, s pomočnikom direktorja OZD druge faze.

»Samoupravne sporazume smo podpisali z 18 organizacijami združenega dela, v katere pošiljamo učence,« nam je povedal Miloš Milosavljevič in nadaljeval: »Z prvega dana ko pridejo mladi ljudje v tovarne, jim razkažejo tovarniške prostore, tako da dobe prvi vtis o proizvodnji, organizaciji in delovnih razmerah. Kasneje, ko se začne urediti programi proizvodnega dela, in učenci sami opravljajo preprosta opravila, se tudi natančneje seznanijo s celotnim proizvodnim procesom. S sporazumi uravnavamo najnujnejše: higiensko-tehnično zaščito in topli obrok. Slabo je le to, ker se ne moremo vnaprej dogovoriti za ceno. Z zaslužkom nismo ravno nezadovoljni: samo lani je 1300 naših učencev v desetih dneh zaslužilo okrog 80 starih milijonov. Denar so porabili za ekscurzije, za opremljanje delavnic, za papir itn.

Miloš Milosavljevič, pripoveduje o učencih, ki prihajajo iz osnovne šole s slabim uspehom: ti ponavadi tudi pri nadaljnjem izobraževanju niso uspešni, da pa se ne bi povsem izgubili, poskrbi zanje center z nekaterimi kolektivi. Tako pridejo iz šole steklarji, kmetijski mehaniki, kovinostrojarji, ki končajo drugo stopnjo strokovnosti, in se zaposlijo v eni izmed delovnih organizacij. Če se odločijo za nadaljnje izobraževanje, lahko opravijo izpite iz skupne vzgojno-izobraževalne osnove in nadaljujejo šolanje. Z Občinskimi sindikalnim svetom in s Skupnostjo za zaposlovanje so se do-

govorili, da bodo odprli oddelek druge stopnje strokovnosti, za poklice, ki izumirajo. Za te se bodo uposabljali predvsem tisti, ki so že več let na seznamih skupnosti za zaposlovanje. Podatki povedo, da je ta šolski center podpisal več kot 60 samoupravnih sporazumov z vsemi delovnimi kolektivi v svojem okolju. V teh poteka dober del praktičnega pouka in celotna poklicna praksa. S sporazumi so zagotovljeni higiensko-tehnično varstvo učencev, topli obrok in prevozi tistih, ki delajo zunaj Zaječarja.

Čeprav se Borko Mirković ni mogel pohvaliti z zasluženimi milijoni tako kot njegov kolega Milivoj Milosavljevič, pa to še ne pomeni, da delajo učenci druge faze zastoj. Kolektivi, v katerih delajo, dajejo denar za njihove ekscurzije pa tudi za organiziranje praktičnega pouka. Vodi jo jih tudi na razna posvetovanja, ki so pomembna za njihov prihodnji poklic.

»Učenci, ki se šolajo za ne-proizvodne poklice,« pripoveduje Borko Mirković, so se znašli spet pri družbeno koristnem delu: obirali so koruzo, čistili na

torjem centra, z Milošem Milosavljevičem, direktorjem OZD prve faze in z Borkom Mirkovićem, s pomočnikom direktorja OZD druge faze.

»Delovne organizacije nam veliko pomagajo tudi pri opremljanju šolskih delavnic,« pravi Dragoslav Janković. »Vse stroje, ki jih v proizvodnji ne uporabljajo, dajo na voljo učencem. Ob opremljanju delavnic za strojno in kovinarsko stroko sta veliko pomagali tovarna Arsenije Spasić in železnica — OZD za vleko vagonov. Pri opremljanju delavnic za elektrostroko sta se izkazala Elektro-Timok in Rudarsko topilniški bazen Bor. Veliko raznega gradiva nam je odstopil tudi Medicinski center, radodarni pa so še: Hidroelektrarna Djerdap, Grafično podjetje Zaječar idr. Izredno dobro sodelujemo tudi z Mlekarno, z Usnjarsko-tekstilnim kombinatom, s Tovarno kablov, Tovarno stekla itn.

Organizacije združenega dela torej pomagajo šoli, te pa jim pomagajo po svoje. Kar obširen je seznam tistih delavcev, ki so se prekvalificirali, in tistih, ki so se šolali samo zaradi potreb delovnih organizacij. Recepta za sodelovanje šol z delovnimi organizacijami torej ni, veliko pa je že izkušenj, ki bodo pripomogle, da bo prepad med izobraževanjem in združenim delom čedalje manjši.

BILJANA GROZDANIĆ

SR ČRNA GORA

Nenehna rast

Osnovna šola Sutjeska v Titogradu

Osnovna šola Sutjeska, ki je bila do nedavnega najmlajša šola v Titogradu (odprli so jo v šolskem letu 1976/77) se je kmalu uvrstila med šole, o katerih se govori in piše veliko lepega. Šola je prešla že veliko priznanj, letos pa so jo skupaj s tremi drugimi šolami predlagali za najvišjo republiško nagrado za področje vzgoje in izobraževanja — Oktioh.

Šola Sutjeska se resnično vtišne v spomin zaradi številnih stvari, ki so za uspešno vzgojno-izobraževalno delo zelo pomembne. Čudovito okolje, športna igrišča, kabineti, učila, strokovno usposobljeni učitelji...

Čeprav so porabili za graditev te šole veliko denarja, so morali začeti pouk, še preden je bila končana — tedaj ko ni bila urejena niti njena okolica, ko ni bilo športnih igrišč in je primanjkovalo tudi veliko opreme in učil. Učiteljski kolektiv pa ni čakal na denarno pomoč in je kar sam dokončal delo. Pomagale so tudi delovne organizacije: tako so pripravili in nabavili vse, kar potrebuje sodobna vzgojno-izobraževalna organizacija.

Šola ima zdaj osem klasičnih učilnic, dvanaest kabinetov, knjižnico in čitalnico, prostore za družbene dejavnosti učencev, dvorano za predavanja in slovesnosti, sodobno telovadnico, šolsko kuhinjo, restavracijo in drugo. Uredili so športna igrišča in šolsko dvorišče, ki je zdaj negovana zelenica, posajena z drevjem.

Že ob vstopu v šolo občudujemo številne likovne in literarne stvaritve otrok, fotografije in tapiserije, po grafikonih pa lahko sledimo tekmovalnim dosežkom šole in uspehom razredov in oddelkov.

Številne akcije, v katerih izbirajo najboljši oddelek, najboljšega matematika, športnika in druge, so na tej šoli postale tradicionalne. Pozornost pritegne velika tapiserija, ki so jo izdelali učenci. Na njej je simbolično prikazan preboj naših enot na Sutjeski leta 1943. Na posebnih tabli je veličastna Titova slika v maršalski uniformi, pod katero beremo besede tega najljubšega učitelja.

V učilnicah in kabinetih so fotografije velikih znanstvenikov in mislecev, umetnikov in revolucionarjev, pod katerimi so zapisana njihova sporočila, ki jih s pridom uporabljajo pri pouku. Pod Njegošev fotografijo, v kabinetu za srbohrvaški jezik, so zapisani verzi: Blagor tistemu, ki večno živi... Posebno zanimiv je prostor, ki ga imenujejo pionirski kotiček. V njem prirejajo pionirji sestanke, pripravljajo srečanja in pogovore, literarne večere, kvize, plese in družabna srečanja. Učenci ne potrebujejo dežurnega učitelja, da bi jih nadzoroval in opominjal. Sami skrbijo za red in tako upravičijo zaupanje učiteljskega kolektiva. V »Sutjeski« poučuje 52 prosvetnih delavcev, od teh jih je

enašt profesorjev. Podatek je zanimiv zato, ker veliko osnovnih šol v Črni gori nima niti enega učitelja z visokošolsko izobrazbo.

Ta strokovno usposobljeni in zavzeti kolektiv, ki ima na voljo sodobne učne pripomočke, uvaja veliko novosti v pouk, njihove izkušnje pa lahko koristno uporabijo tudi druge šole. Osnovna šola Sutjeska uspešno sodeluje tudi s takimi šolami in pri svojem delu upošteva tudi njihova dognanja.

Vsi učitelji se morajo nenehno strokovno izpopolnjevati. V šoli imajo na voljo vse revije in časopise, ki obravnavajo pedagoško teorijo in učno prakso.

Zelo radi povedo, kako uspešno sodelujejo z organizacijami združenega dela materialne proizvodnje. Mnoge izmed njih so pomagale posodobiti šolo in so poskrbele za dobre delovne razmere. Posebno razumevanje je pokazala delovna organizacija Industrijaimport. Šola v povračilo večkrat odstopi delovnim organizacijam šolske prostore, športna igrišča in telovadnico — seveda tedaj, ko ni pouka. Z njimi izmenjuje kulturno zabavne sporede idr. Sodelovanje se še nadalje razvija, to pa je eden izmed bistvenih dejavnikov, ki pripomore k uspešnemu delovanju te vzgojno-izobraževalne organizacije.

Skoraj vsi učenci sodelujejo v kateri izmed številnih šolskih dejavnosti. Na šoli imajo več kot 30 krožkov, društev in znanstvenih skupin. Posebno uspešno je kulturno-umetniško društvo, ki je eno izmed najboljših v titograjski občini. Zelo prizadevni so tudi mladi tehniki, zgodovinarji, kemiki, fiziki, biologi, taborniki in športniki. Člani vseh teh sekcij in skupin pogosto pripravljajo različne prireditve in tekmovanja, uveljavljajo pa se tudi na medobčinskih, republiških in zveznih tekmovanjih.

Učenci »Sutjeske« so sodelovali tudi na zveznem tekmovanju v Kumrovcu, to možnost pa so si pridobili s trdim delom — na izbirnem tekmovanju šol v občini in republiki. Pravijo, da slobodne dejavnosti izboljšujejo tudi učni uspeh. Lani je uspešno končalo razred 99,43 odstotka učencev. Od 1221 učencev jih je bilo 520 odličnih in 361 prav dobrih, samo sedem pa jih je poveljavalo razred. Učenci, ki pridejo iz Osnovne šole Sutjeska, so zelo uspešni tudi v srednjem izobraževanju.

Posebnost te šole je »univerza učencev«, ki pripravlja srečanja in pogovore z znanimi revolucionarji, znanstveniki, s kulturnimi in družbenimi delavci. V knjigi vtisov lahko preberemo veliko pohval o delu v šoli ali o delu »univerze učencev«.

»Sutjeska« ima svoj časopis, ki je prvič izšel ob Titovih jubilejih, ob 35-letnici pionirske organizacije in ob dnevu šole. List izhaja občasno, plačujejo pa ga z denarjem šole.

Osnovna šola v Šipolju

odprta
šola

Mladi iz Sombora: Naše mesto in naša šola sta »mala Jugoslavija«

Uspehi, ki jih skupaj dosegajo učenci in učitelji Osnovne šole Sutjeska, se posebno v zdajšnjem času, ko vsepovsod primanjkuje denarja, so lahko

spodbuda in zgled tudi drugim vzgojno-izobraževalnim organizacijam.

RADIVOJE OSTOJIC

Somborski študenti o skupnem

Najpomembnejše je, da si človek

Že več kot dve stoletji se v Somboru izobražujejo mladi, ki so si izbrali učiteljski poklic. Somborsko učiteljske je bilo ves ta čas žarišče razsvetljenstva in človečnosti, kraj, kjer so se usposabljali mladi učitelji za poučevanje v vseh krajih naše domovine. V njem so se šolali revolucionarji-junaki: Žarko Zrenjanin, Dušan Vukasović in Veljko Dugošević.

Minevala so leta. Spreminjal se je čas in ob njem se je spreminjalo šolstvo. Tradicija o izobraževanju učiteljev pa se je ohranjala. Somborčani so ponosni na svoje nekdanje učiteljske, zdajšnjo prvo višješolsko izobraževalno organizacijo — Pedagoško akademijo Žarka Zrenjanina. Akademija je že več let najbolje opremljena vzgojno-izobraževalna organizacija. V njej je knjižnica s 15.000 knjigami, ki je bila ustanovljena v prvih desetletjih prejšnjega stoletja. Mladim so na voljo kabineti s sodobnimi učili, interna televizija in vse, kar potrebujejo za sodobno izobraževanje. Izobražujejo jih sami strokovnjaki, med katerimi je 30 profesorjev, pet magistrov znanosti in sedem specialistov za posamezna področja.

Letos so odprli 14 oddelkov za srednješolce. Poleg srednješolcev v oddelkih, kjer se izobražujejo po programu skupne vzgojno-izobraževalne osnove, so tu tudi tisti, ki so se odločili za poklic učitelja razrednega pouka in za prevajalca. Pouk na srednji stopnji izobraževanja ima 395 učencev, predavanja pa poslušajo še 200 študentov. Učenci in študentje pa se izobražujejo tudi v dislociranih oddelkih zunaj Sombora, in to v Ruskem Krstu v rusinskem jeziku in v Bačkem Petrovcu v slovaškem jeziku. Zanimivo je tudi to, da so se v zadnjem času vpisali v oddelke tudi odlični in prav dobri učenci že ob prvem vpisu. To pomeni, da se zdaj že spet veliko sposobnih mladih ljudi odloča za učiteljski poklic. Doslej so se vpisovali na pedagoško akademijo pretežno povprečni učenci ali pa taki, ki jih drugod niso sprejeli.

KAJ MENIJO ŠTUDENTJE O »SKUPNEM«

Študente — prihodnje učitelje, ki študirajo na tej akademiji, smo povprašali, kaj menijo o

»skupnem«. »Naša šola je pravcata mala Jugoslavija in na to smo ponosni,« so odgovarjali in pritrjevali drug drugemu. Študent drugega letnika Istvan Farkaš, eden izmed redkih Romov, pravi: »Učenci in študenti na naši šoli so iz vseh naših narodov in narodnosti. Menim, da smo dober zgled v tem, kako pojmuje »skupno«. Pri nas se družimo glede na življenjski položaj in ne glede na narodnost. Zavedam se svoje narodnosti in srede sem, kadar zaslišim romsko pesem. Takrat sem ponosen tudi na to, da sem Jugoslovian, ker v istem okolju zaslišim slovenski, makedonski, madžarski ali drug jezik.«

Študentka prvega letnika Snežana Čemerkić: »Se nikoli nisem nikogar izmed svojih tovaršev vprašala, kakšne narodnosti je. Z vsemi se družim, rada bi imela čimveč prijateljev. Naša enotnost bi morala biti na višji ravni. Prepričana sem, da so vsa nesoglasja med mladimi največkrat posledica slabih vplivov starejših ali družine.«

Študentka Biserka Matozan: »Že sama beseda »skupno« pomeni, da bi se morali družiti in živeti v slogi ne glede na narodnost. Verjemite mi, da ne vem, kakšne narodnosti so moji sovrstniki v skupini. To me ne zanima. Moja družina se je ob zadnjem popisu prebivalstva opredelila za jugoslovansko. Tako smo se dogovorili — sicer pa smo Hrvati. Ko smo se nekateri v razredu opredelili kot Jugoslovani, so nam drugi tovariši to očitali. Nisem proti temu, da vsak pojasni, kaj želi in čuti, da vsak narod ohranja svojo tradicijo, vendar se sama čutim kot Jugoslovanka.«

Podobno meni tudi Renata Sečenji: »V naši šoli je vse v redu in ni opaziti razlik med narodnostmi. Na ulici tu pa tam lahko opazimo slabe zgleds. Vzroki za to so gotovo v družini in v vzgoji. Srečna sem, da so mene in moje tovariše učili ceniti človeka po tem, kakšen je, in ne po njegovi narodnosti.«

Tako pravijo mladi v Somboru. Takšnega mnenja bodo odšli diplomanti iz tega kraja na mnoge šole. V tem prepričanju bodo vzgajali nove rodove in nanje prenašali načelo, v katero verjamejo. Najpomembnejše je: biti človek.

DAVID KECMAN

razpravljamo

SAP KOSOVO

Kljub težavam veliko uspehov

Obiskali smo Osnovno šolo 29. november v Šipolju

Za Osnovno šolo 29. november bo letošnji dan republike dvojni praznik, saj bo hkrati s 40-letnico Avnoja praznovala tudi 20-letnico svojega poimenovanja po rojstnem dnevu nove Jugoslavije.

Šola je začela delovati že leta 1924 v Spodnjem Žabarju, kjer so poučevali v srbohrvaščini vse do osvoboditve. Potem so šolo preselili v Šipolje, zdaj pa sta v njenem sestavu še podružnični šoli v Žabarju in v Vernici.

»Naša šola, ki ima 2000 učencev in 96 učiteljev, je ena izmed največjih osnovnih šol v občini Titova Mitrovica,« pravi ravnatelj Džemailj Uka.

Šipoljsko osnovno šolo smo obiskali pravo delovno soboto v novembru. Učitelji in učenci so takrat urejali šolsko dvorišče, poleg tega pa so se pripravljali na proslavo dneva šole, ko bodo počastili 40-letnico Avnoja, se spomnili bitke na Sutjeski in Neretvi in padlih junakov Bora in Ramiza.

Medtem ko smo si ogledovali šolo, smo se sproščeno pogovarjali z ravnateljem in z učitelji. Zvedeli smo, da imajo največ težav zaradi pomanjkanja prostora, to pa velikokrat vpliva na vzgojno-izobraževalni proces, ki ne more potekati tako, kot bi želeli. O tem zgovorno pričajo tile podatki: v nekaterih oddelkih, kjer poteka pouk v albanščini, imajo od 35 do 42 učencev, v drugih oddelkih, kjer je pouk v srbohrvaščini, pa je le pet do sedem učencev. Za vsakega učenca na šoli je na voljo povprečno 0,52 kvadratnega metra prostora. Ni treba posebej poudarjati, da to število še zdaleč ne ustreza predpisom. Zvedeli smo, da se vsi učenci od četrtega do osmega razreda učijo jezika druge narodnosti: to pomeni, da se tisti, ki imajo pouk v srbohrvaščini, učijo albanščine in nasprotno. Pouk drugega jezika je postal enakovreden pouku drugih predmetov — zanj se odločajo učenci prostovoljno in mu namenijo ustrezno pozornost. Največkrat poučujejo ta predmet najboljši strokovnjaki.

Šolski uspeh na prvem mestu

V nižjih razredih poučujejo ustrezno usposobljeni učitelji, v višjih razredih pa je le 56 odstotkov učiteljev ustrezno strokovno usposobljenih. Še posebno pogošajo učitelje matematike, angleškega jezika in drugih predmetov. Predmetni pouk v višjih razredih poučuje med drugimi tudi šest učiteljev z visokošolsko izobrazbo. Povedati je treba, da so osebni dohodki le-teh enaki osebnim dohodkom drugih učiteljev, ki opravljajo enako delo. Kljub prostorskim težavam in pomanjkljivi strokovni usposobljenosti si vsi učitelji prizadevajo, da bi dosegli čim boljše učne uspehe. Koliko pozornosti in požrtvovalnega dela namenjajo tej nalogi, zgovorno pove podatek, da 96 % učencev uspešno izdela razred. Prizadevni člani kolektiva so si zadali zahtevno nalogo, da bodo izboljšali vzgojno-izobraževalni proces in dvignili splošno kulturno raven kraja, še posebno pa se bodo trudili, da bi izobrazili dekleta. Pri tem so že dosegli lepe uspehe, saj vse šoloobvezne deklice obiskujejo osnovno šolo. Starši ne povzročajo nikakršnih težav pri šolanju deklet, vendar bodo morali učitelji in drugi družbeni dejavniki

še veliko storiti za to, da bodo dekleta lahko nadaljevala šolanje v srednjih šolah. Učiteljski kolektiv meni, da bi lahko to vprašanje rešili tudi tako, da bi na Osnovni šoli 29. november v Šipolju odprli oddelke srednjega usmerjenega izobraževanja. To bi bilo še posebno dobro, ker bi mladim prihranili naporno pot do šole; najbližje središče, kjer poteka srednješolsko izobraževanje, je namreč kar 12 kilometrov oddaljeno od njihovega kraja.

Neustrezno nagrajevanje učiteljev

Čeprav imajo vse šole v občini Titova Mitrovica svoje pravilnike o nagrajevanju in vrednotenju učiteljevega dela, najboljši učitelji niso ustrezno nagrajeni. V šoli deluje komisija, ki ocenjuje delo vsakega učitelja, vendar ostaja načelo nagrajevanja po delu neuresničeno. Za to je nedvomno kriva predvsem Samoupravna interesna skupnost za vzgojo in izobraževanje, ki deli denar po neustreznih merilih.

Povejmo še to, da imajo na šoli poleg učiteljev tudi pedagoga, ki si v sodelovanju z drugimi prizadeva izboljšati vzgojno-izobraževalni proces (pri tem dosega lepe uspehe); pomembno vlogo pri načrtovanju in uresničevanju celotnega pedagoškega dela ima strokovni aktiv učiteljev.

Enotna delovna družina

Povezanost šole z okoljem je postala že tradicionalna, lahko bi rekli, da delujeta šola in okolje kot složna, delovna družina. To se kaže na sedmih področjih življenja in dela. Skupaj sodelujejo na številnih akcijah: urejajo šolsko dvorišče, športna igrišča, pomagali so pri napeljavi vodovoda ipd. Šola zelo dobro sodeluje s krajevno skupnostjo in z drugimi družbenimi dejavniki tudi pri pripravljanju kulturno zabavnih pireditev in drugem.

Učitelji in učenci ohranjajo in razvijajo na šoli in v okolju naše največje pridobitve: bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti. V šoli in v krajevni skupnosti so zgledni medsebojni odnosi, saj na tem območju složno živijo Albanci, Srbi, Črnogorci in muslimani.

Na šoli se učenci ukvarjajo s številnimi svobodnimi dejavnostmi in dosega pri tem zelo lepe uspehe. Lani so učenci sodelovali na zveznem tekmovanju za najboljši recitatorje, fiziki so se pomerili na republiškem tekmovanju, matematiki pa na pokrajinskem. V zadnjih letih je šolski zbor zavel prvo mesto v občinskem merilu, in drugo v pokrajini. Na tradicionalnih Majskih srečanjih, ki jih prireja Osnovna šola 29. november v Šipolju, tekmujejo vse osnovne šole v občini v svobodnih dejavnostih. Na teh tekmovanjih je že več let najuspešnejša prav šola gostiteljica.

Učenci in učitelji so še prav posebno zavzeti za delovne akcije; s svojim prostovoljnim delom so preskrbeli šoli in kraju tudi vodovod s čisto, pitno vodo.

Učitelji in učenci so ponosni, da je njihova šola poimenovana po dnevu republike, zato si nenehno prizadevajo, da bi tudi s svojim vzgojno-izobraževalnim delom upravičili njeno ime.

SABIT JAHA

Dolga pot do enotnega sistema vzgoje in izobraževanja

Pogovor z Matom Jergovićem, direktorjem Zavoda za prosvetno-pedagoško službo Hrvaške in predsednikom komisije za sistem in programiranje izobraževanja Skupnosti zavodov za pedagoško službo

Pogovor z Matom Jergovićem, direktorjem Zavoda za prosvetno-pedagoško službo Hrvaške in predsednikom Komisije za sistem in programiranje izobraževanja Skupnosti zavodov za pedagoško službo

Razprava o skupnih programskih jedrih je zbudila tudi precej kritik; koliko se vam zdijo utemeljene?

— Po mojem mnenju je razburjenje v javnosti predvsem posledica nezadostne obveščenosti o večletnem delu pri oblikovanju enotnega vzgojno-izobraževalnega sistema. Sicer ni prijetno, da so nastali ob jedrih taki spori, vendar ima to tudi svojo dobro stran: širša javnost bo tako bolj seznanjena z našim delom in cilji, izrazili pa sta se tudi skrb in zanimanje naših narodov in narodnosti za skupne potrebe v vzgoji in izobraževanju.

Ali bi se tisti, ki so povzdignili glas, lahko že prej vključili v javno razpravo o jedrih?

— Dogovorili smo se, da bo vsak v svoji republiki in pokrajini organiziral javno razpravo, kot meni, da je najbolj prikladno. Ponemod je bila javna razprava široka, drugje pa je ostala v ozkem krogu. Tako so bili na Hrvaškem že v šolskem letu 1980/81 vključeni v razpravo tudi predstavniki strokovnih društev in združenj, ko smo pripravljali nove predmetnike in učne načrte. Že takrat smo uvrstili v programe tudi vsebino skupnih programskih jeder, saj so le-ta nastajala dalj časa. Prav zato v naši republiki ni bila potrebna širša javna razprava o skupnih programskih jedrih.

Kjer je šla razprava o jedrih v širino, npr. v Vojvodini in Srbiji, ljudje vedo, za kaj gre. Kjer so bili pa slabše obveščeni, tam je bilo več razburjanja. Tisti, ki dobro vedo, kaj hočemo, imajo pripravo skupnih programskih jeder za normalen proces vzajemnega ugaševanja vzgojno-izobraževalnih programov, ki v ničemer ne omejuje pristojnosti republik in pokrajin.

Kako so pravzaprav nastajala skupna programska jedra?

— Najprej smo preučili vzgojno-izobraževalne programe vseh republik in obeh avtonomnih pokrajin ter ugotovili vmesne in nepotrebne razlike. Skrbno smo sestavili delovne skupine za posamezna področja in vanje vključili predstavnike republiških zavodov za šolstvo, strokovnjake za posamezne predmete, visokošolske učitelje in pedagoške delavce iz prakse iz vseh republik in pokrajin. Pri medsebojnem usklajevanju ni bilo nikoli nesoglasij. Nikdar nismo nikogar preglašovali. Ko je medrepubliška in pokrajinska komisija za reformo ugotovila, da je četrta različica gradiva zrela za končno razpravo, jo je poslala republikam in pokrajinama ter njihovim prosvetnim organom, da sami določijo, kako in kdaj jo bodo včlenili v svoje programe. Skupna komisija ni pristojna za sprejemanje skupnih programskih jeder; o predloženem gradivu je povedala le svoje mnenje, za odločitve pa so pristojni ustrezni organi republik in pokrajin.

Kakšna bo prihodnja usoda skupnih programskih jeder?

— Pristojni organi republik in pokrajin se morajo zdaj odločiti, kaj bodo iz skupnih programskih jeder uvrstili v svoje programe in kako bodo to naredili. Na Hrvaškem smo se o tem že dogovorili, v Bosni in Hercegovini bodo to storili v kratkem. Po sprejetih sklepih bi se morali o tem povsod dogovoriti do konca tega leta, da bi ugotovili, kaj je sprejemljivo za vse, kaj pa še ni in zahteva dodatno usklajevanje. Seveda pa to ni delo, ki bi ga lahko opravili enkrat za vselej.

Katera vprašanja so ostala nerešena?

— To je književnost, izbor piscev in književnih del. Oceniti moramo, če zdajšnji izbor lahko popravimo. V ta namen potrebujemo predloge, ki bodo temeljili na merilih sprejemljivosti za vse. Če nekaj odklonimo, moramo pač predložiti nekaj boljšega.

Nekaj razlik je tudi v pogledih na geografijo. Glede vsebine tega predmeta smo dosegli soglasje že v tretji različici, razhajamo se le v metodologiji, v razvrstitvi snovi, čeprav ni nujno, da bi morali pristajati na uniformirane rešitve. Pri glasbeni vzgoji, podobno kot pri književnosti, ostaja odprto vprašanje, ali uvrstiti nekatere avtorje zunaj naših meja, npr. ko govorimo o albanški narodnosti. V Socialistični zvezi smo slišali mnenje, da se ne kaže temu upirati, če pripomore k poznavanju naroda in če ni v

nasprotju s tem, kar nas pove je.

Bodo skupna programska jedra zahtevala še druge spremembe?

— Nenehno poudarjam: to je vsebina, programi, nekaj posebnega drugega pa je njihovo usklajevanje in metodično oblikovanje. Isto vsebino lahko razlagamo različno. Kljub enotni vsebini bodo rezultati torej lahko različni. To velja še posebno družbene vede, kjer odloča uspešnost duha, ki ga dajemo razlagi snovi. V naravoslovju vedah so sicer tudi možne razlike, vendar niso tako poudarjene. Pred nami je torej zahtevna naloga: kako doseči, da bo vzgojno-izobraževalno delo povsod usklajeno s cilji, ki smo jih želeli uresničiti, ko smo se lotili vse tega zahtevnega dela. Zlasti v liko bo treba delati z učitelji.

Nemara je prav tu reform najbolj potrebna?

— Prav gotovo, sicer uspeš sabljanje učiteljev ne bo sledilo spremembam vzgojno-izobraževalnega sistema. Pri usposabljanju in izpopolnjevanju učiteljev bodo potrebne večje spremembe, zato pripravljamo dogovor skupnih temeljnih pri izobraževanju učiteljev. Tudi to bo zahtevalo posebno usklajevanje.

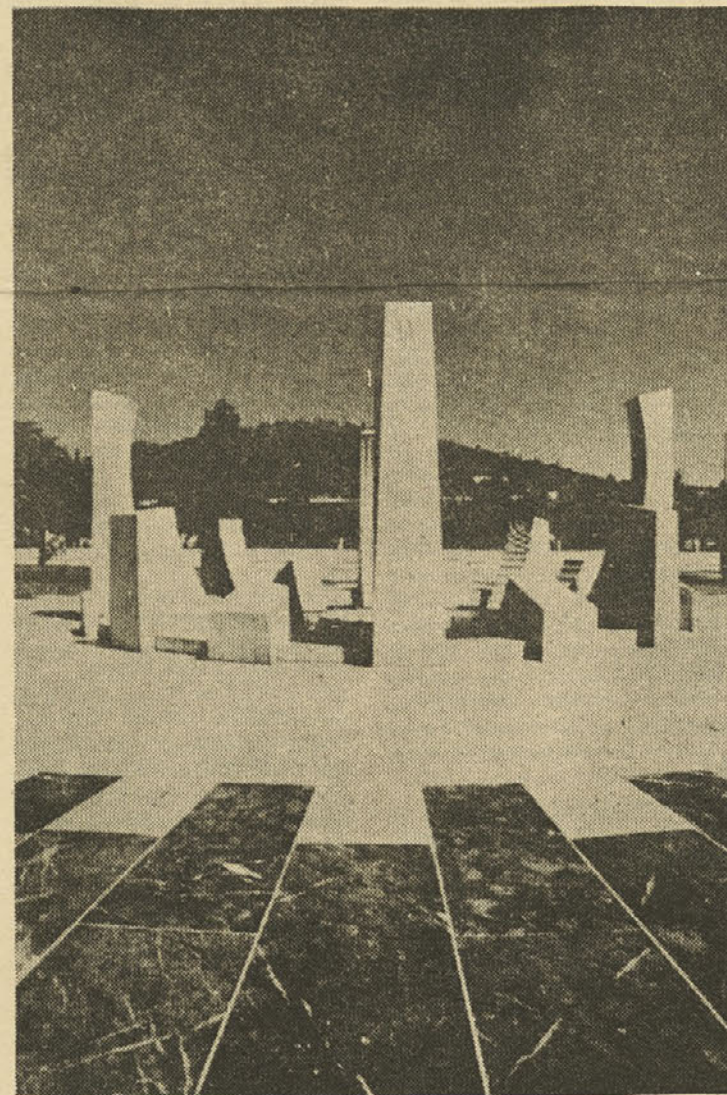
So pred nami še druge naloge?

— Med prihodnje naloge so tudi izmenjava in posplošitev uspešnih metodskih in drugih izkušenj, pa tudi skupna skrb za učbenike. Ne gre nam za unifikacijo miranje učbenikov; če pa bomo posameznih republikah in pokrajinah ugotovili, da bi posamezni učbeniki lahko služili vsem, bi jih po dogovoru prevodili tudi v druge jezike in lahko uporabljali povsod v Jugoslaviji.

Čaka nas še izdelava enotne nomenklature poklicev, do katere bi morali priti s skupnimi prizadevanji prihodnje leto. Enotno metodologijo snemamo stanje v republikah in pokrajinah po panogah in dejavnostih analiziramo dela in opravila, ki bodo podlaga za pripravo enotnih izobrazbenih profilov. Hkrati s tem delom bo treba usklajevati skupne programske temelje usmerjenega izobraževanja. Tudi to zahteva stalno sodelovanje med republikami in avtonomnimi pokrajinama.

Krog ljudi, ki sodelujejo pri oblikovanju enotnega jugoslovanskega sistema vzgoje in izobraževanja, se tako širi. Verjetno bomo s tem dosegli tudi boljše obveščenost vseh o tem, kaj delamo in kaj želimo doseči. Upamo, da bo tako tudi manj ne sporazumov.

Pogovarjal se je:
IVO KLARIČ

Ak. kipar Janez Lenassi: Spomenik prekomorcem, 1977, Portorož

SR MAKEDONIJA

Šola, ki povezuje makedonsko in albansko mladino

Dolnje in Gornje Nerezi sta bili še po osvoboditvi vasi na robu skopskega predmestja, kjer živijo tako Makedonci kot Albanci. Z leti se je Skopje povečalo, vasi sta se združili z mestom. Nekdanja vaška šola je postala pretesna; namesto nje so s pomočjo prostovoljnega dela in samoprispevka občanov zgradili novo osnovno šolo in ji dali ime »Bratstvo«. Pozneje so ji prizidali še nove učilnice in kabinete in uredili igrišča. Tako so se mladi Makedonci in Albanci skupaj izobraževali in doraščali v duhu bratstva in enotnosti.

Prišlo je usodno leto 1963, ko je katastrofalni potres porušil

Skopje. S solidarno pomočjo vse jugoslovanske skupnosti je nastalo novo mesto. Nekdanje Nerezi so postale sodobno naselje z lepo novo šolo. Obiskuje jo 997 učencev: v 21 oddelkih je pouk v makedonščini, v 15 pa v albanščini. Načelo bratstva in enotnosti se na tej šoli, kot pravi njen ravnatelj Basim Rusi, zgledno uresničuje. Prostočasne dejavnosti in krožki, ki dopolnjujejo pouk, združujejo hkrati učence obeh narodov in jezikov: skupna jim je športna dejavnost, skupen jim je tudi pevski zbor, ki ima na sporedu tako makedonske kot albanske pesmi. Vsi so zadovoljni, ko na proslavah zazvenijo ubrano ta skupna pesem, zlasti pa

Srbo Burčevski, učitelj, ki vodi šolski pevski zbor in orkester. Pesem je že od nekdaj zblíževala ljudi in jih spodbujala, pravi. S pesmijo lahko utrjujemo tudi bratstvo in enotnost, ki bi ju nekateri radi rušili. In ravnatelj šole pristavi: otroci so naša skrb in naš ponos; ne smemo dopustiti, da bi jih kdo okužil s tujo miselnostjo.

Bratstvo in enotnost razvijajo učenci tudi zunaj šole, na srečanjih z učenci drugih skopskih šol in z mladino drugih republik in pokrajin. Trinajsti november, dan osvoboditve Skopja, so skopski pionirji praznovali skupaj s pionirji vseh republiških in pokrajinskih prestolnic: skupaj

so položili cvetje pred spomenik padlim za svobodo. Osnovna šola Bratstvo je imela v gosteh pionirje iz Prištine. Trdne stike pa je osnovna šola navezala tudi z učenci iz osnovne šole Grabošnice pri Zagrebu. Tu so bili pet dni na obisku, učenci te šole pa so jim obisk vrnili. Ostali so mnogi lepi spomini, na željo učencev bo zato kmalu prišlo do pobratenja med šolama.

Take kot želje teh otrok so nemara želje vse jugoslovanske mladine od Djevdjelije do Triglava: bratstvo in enotnost moramo varovati, kot je rekel Tito, tako kot zenico svojega očesa.

BOJKO KIRANDŽINSKI

Ne le simbolika, temveč življenje

Obiskali smo Letalsko splošno srednjo vojaško šolo maršala Tita v Mostarju

V marsičem izjemna vzgojno-izobraževalna organizacija, ki izobražuje in usposablja prihodnje letalce jugoslovanskega vojaškega letalstva, združuje mladince vseh naših narodov in narodnosti. Mladim omogoča, da postanejo vzorni vojniki in vsestransko izobraženi člani naše socialistične skupnosti. Ta vzgojno-izobraževalna organizacija se imenuje uradno: Letalska splošna srednja vojaška šola maršala Tita v Mostarju.

Med nekaj sto gojenci, ki obiskujejo to šolo, so Srbi, Hrvati, Slovenci, Makedonci, Kosovčani, Črnogorci, Madžari, Turki... Ponavadi jo imenujejo kar »mala Jugoslavija«; lahko pa bi ji rekli tudi »Jugoslavija pod skupno streho«. To ni le simbolika, temveč življenje. V mostarski letalski šoli maršala Tita se dogajajo pomembne stvari: med mladimi, ki se tam vzgajajo in izobražujejo, se spletajo vezi tovarištva in razumevanja — za vse življenje in tudi za prihodnje rodove. V tej šoli sta bratstvo in enotnost najdragocenejši vrednoti. Gojenci se vzgajajo in izobražujejo v takih razmerah, da postanejo strokovnjaki na enem izmed najbolj zapletenih področij Jugoslovanske ljudske armade, in kar je najpomembnejše: šola jim omogoča vsestransko izobraževanje, ki ga bodo s pridom uporabili v naši samoupravni skupnosti.

Vsak gojenec in učitelj mora zavzeto delati

Ogledujemo si oddelke, kabinete, športne objekte in zemljišča, ki pripadajo šoli. Ravnatelj šole Zoran Djerić in profesor Jakov Zubac nam sproti pripovedujeta o vsem, kar je za življenje in delo te posebne vzgojno-izobraževalne organizacije najpomembnejše.

Ob koncu pogovora vemo: Letalska splošna srednja vojaška šola maršala Tita v Mostarju zahteva od vsakega posameznika, od gojenca in od učitelja, veliko delovne zavzetosti. V njej ni prostora za polovičarstvo, pretirano sočutje ali kompromise. Biti letalec pomeni voditi zapletena letala moderne dobe z nadzvočno hitrostjo, to pa zahteva od letalca, da je sposoben prenašati izjemne duševne in telesne napore in da je odlično usposobljen za

8. april 1969 je bil za Letalsko splošno srednjo vojaško šolo maršala Tita v Mostarju najslavnejši dan, ki ga gojenci in učitelji ne bodo nikdar pozabili. V vsebinsko bogato kroniko te vzgojno-izobraževalne organizacije so ga vpisali na častno mesto.

samostojno delo in naglo odločanje.

Kandidate, ki prihajajo iz vse Jugoslavije, izbiramo po strogih merilih, pravijo naši sogovorniki. Posebne komisije preskušajo duševne, telesne in druge sposobnosti prijavljenih, preskus pa opravijo le tisti, ki povsem ustrezajo strogim predpisom. Če bi bili popustljivi ob sprejemu, bi imelo to kasneje slabe posledice; nekateri mladinci bi prišli v šolo z vsemi svojimi nezaželenimi pomanjkljivostmi in ne bi mogli ustrezno opravljati letalskega poklica. Tudi med šolanjem gojenec nenehno pregledujejo in preskušajo. Prav zaradi tega morajo nekateri kandidati že na začetku v drugo šolo in se usposobiti za drugačen poklic. Imamo pa tudi take gojence, ki končujo šolanje, pa se ob končnem preskusu pokaže, da niso za letalce. Takih je seveda malo. Zelo veliko tistih, ki se vpišejo v prvi letnik in si tudi prislužijo modro uniformo vojaškega letalca.

Da bi gojenec ustrezno usposobil za zahtevni poklic, je v šoli veliko kabinetov, učil, športnih objektov, zemljišč in prostorov za pester svobodne dejavnosti. Vse naprave in učila so najsodobnejši dosežki tehnike in elektronike; to pa omogoča učiteljem, da nazorno prikažejo vse, kar zahteva učni načrt, gojencem pa, da teorijo nenehno izpopolnjujejo s prakso.

Letala simulatorji, ki so postavljena v kabinetih, omogočajo, na primer, da gojenci doživijo vse stopnje letenja z letalom in so deležni praktičnega pouka za »pravi« let v zraku.

Poskrbeli so tudi za razvedrilo in zabavo

In vendar: v letalski šoli nimajo toge vojaške discipline; gojenci si lahko privoščijo tudi razvedrilo in zabavo, sicer ne bi bilo življenje takšno, kakršnega si mladi želijo.

Predmetnik in učni načrt sta prilagojena vojaškemu načrtu, ki mora ustrezati temeljnemu cilju:

usposobiti je treba poklicne letalce. Za to resno vzgojno-izobraževalno formulo pa so številni predmeti, pri katerih si pridobijo gojenci splošno kulturo, znanje s področja dialektike in marksizma in iz življenja in razvoja naše samoupravne socialistične skupnosti. V šoli poučujejo tudi strokovne predmete, kakšne imajo učenci v drugih šolah: matematiko, fiziko, geografijo itn., in ne nazadnje to, kar je najpomembnejše — učne enote, ki so nujne pri usposabljanju prihodnjih letalcev.

Solske in obšolske dejavnosti so sestavni del celotne vzgoje, izobraževanja in življenja v naši šoli, pravi profesor Jakov Zubac, ki poleg drugega dela vodi tudi interno televizijo v gimnaziji.

Imamo veliko kulturno zabavnih, tehniških in športnih sekcij, vsak gojenec pa je član vsaj ene izmed njih.

Okrog šole je precej športnih igrišč, na voljo so telovadnica, zaprt in odprt bazen in drugi objekti. Pridobivanje telesne kondicije je namreč sestavni del enotnega usposabljanja mladih letalcev, zato so v učni program uvrstili tudi ure jadrnanja in skoke s padalom.

Za gojence pripravijo tudi tabornjenje v naravi; pomemben del vzgojno-izobraževalnega procesa med šolanjem pa so ekskurzije po vsej Jugoslaviji. Tako se gojenci seznanjajo s kraji in njihovimi znamenitostmi, hkrati pa spoznavajo življenje letalske garnizije.

Povezani s svetom

Šola usposablja prihodnje letalce vojaške, to pa ne pomeni, da

je organizacija zaprtega ali polzaprtega tipa. Nasprotno, odprta je navzven in povezana s svetom.

Razumljivo je, da gojenci najprej spoznajo Mostar, ker preživijo v njem najlepša leta svoje zgodnje mladosti. Mesto vzljubijo in ga nikoli več ne pozabijo. V njem se srečujejo z mladimi, z njimi pripravljajo prireditve, delovne akcije in druge manifestacije. Tako življenje poteka že 24 let; dovolj za navezovanje trajnega prijateljstva. Zato ni naključje, da se je veliko nekdanjih gojencev poročilo z dekleti iz Mostarja.

Na roditeljske sestanke, ki jih pripravijo dvakrat na leto, prihajajo starši, sestre, bratje, dedje in celo pradedje iz vseh krajev Jugoslavije. Sestanki so boljše obiskani kot na drugih mostarskih šolah, saj je obisk gojenca — prihodnjega letalca za sorodnike praznik. Nekdanji gojenci, danes

Zvezni sekretar za narodno obrambo admiral Branko Mamula se pogovarja z gojenci Letalske splošne srednje vojaške šole maršala Tita v Mostarju

Armada — kovačnica bratstva in enotnosti

Tovariši Tito je na temelju naše zgodovinske prakse in marksističnih dognanj o osvobodilno-revolucionarnih vrednotah — bratstvu in enotnosti — pogosto zatrjeval, da so bile te vrednote poročstvo za vse »naše zmage v preteklosti« in da bodo temelj »vseh zmag v prihodnosti«; to pa pomeni, da so dragocena dediščina za vse čase.

Svobodnjaške zamisli o bratstvu in enotnosti so se porodile zgodaj, razvijale pa so se postopoma v vsakem narodu posebej pa tudi skupno z drugimi narodi. Zdajšnji, najpopolnejši in najsodobnejši izraz so dobile v narodnoosvobodilnem boju in socialistični revoluciji po zaslugi Partije in tovariša Tita.

Eden izmed bistvenih naukov iz preteklosti nas prepriča, da smo izgubili obrambne vojne največkrat zato, ker nismo bili enotni, in da smo dobivali osvobodilne vojne le tedaj, kadar sta bratstvo in enotnost živela; obe zgodovinski izkušnji namreč potrjujejo, da je prav ta dejavnik odločilno vplival na to, kako se bo kaka vojna končala. Idejni in praktični boj za slogo in bratstvo med narodi sta dobila svojo pravo podobo ob razrednem in narodnostnem zbliževanju ter združevanju v boju za iste cilje. To pa se je zrcalilo tudi pri ustvarjanju večnarodnostne oborožene sile.

Zavest o bratstvu in enotnosti med nami se je razvijala na temelju zamisli in izkušnjah, dobljenih pri obrambi in osvoboditvi domovine in naroda, vendar nikoli ne na podlagi osvajanja. Bistvo te zavesti in naših smotrov je ovekovečil tovariš Tito v zgodovinskem reku: »Tujega nočemo

— svojega ne damo!«

Medtem ko so okupator in kvizlinško-nacionalistična gibanja oblikovali vojaške enote — ustaške, nedicevske, belogardistične, četniške, balistične — in druge bratomorne skupine v okupirani Jugoslaviji leta 1941, sta Partija in Tito ustvarjala splošnojugoslovansko osvobodilno gibanje in splošno jugoslovanske oborožene sile, ki so priborile jugoslovanski skupnosti socialno pravico in omogočile človeku, da se je osvobodil razrednega in drugega izkoriščanja.

Temelji bratstva in enotnosti so bili predvsem v zgodovinskih naukih naše usodne povezanosti, v revolucionarnih ciljih KPJ, ki so razvili splošnojugoslovansko narodnoosvobodilno gibanje in v doslednosti boja, da bi dosegli te cilje. Ta boj se je zrcalil v oboroženih in političnih akcijah, pa tudi v prizadevanjih, da bi razvili resnično bratstvo in enotnost, v prizadevanjih za novo družbeno in človeško moralo, ki je prežemala odnose v osvobodilnem gibanju in njegovih enotah.

Tudi večnarodnostna sestava naših enot (od trojk in desetov do brigad, divizij itn.), ki so bile kot »mala Jugoslavija«, je s svojimi zgledi veliko pripomogla h krepitvi naših enot, opogumljala v bojih in utrjevala bratstvo in enotnost na ozemlju, kjer so se enote premikale in bojevale. Ob vsakdanjem življenju in bojnih spopadih je izginjala usedlina nezaupanja (verskega, narodnega in območnega), porajala sta se zavest in prepričanje vsakega naroda pa tudi vseh skupaj o naši usodni povezanosti, o naši moči, ki temelji na bratstvu in enotnosti.

izkušeni piloti, so dobro povezani s šolo, pravi ravnatelj Zoran Djerić. Redno jo obiskujejo, se pogovarjajo z mladimi gojenci o življenju v šoli in o svojem letalskem poklicu.

Šolo pogosto obiščejo starešine Jugoslovanske ljudske armade, še posebno letalci, pa tudi delegacije iz tujine. Pozna jo nas v domovini in zunaj naših meja. V naši šoli imamo tudi take gojence, katerih očete in bratje so se pred leti šolali pri nas. Naša šola nenehno združuje ljudi z ljubeznijo in razumevanjem.

Naj naštejemo še nekatere ugodnosti gojencev Letalske splošne srednje vojaške šole maršala Tita: imajo brezplačno

hrano in stanovanje, obleko in druge potrebščine, vsak mesec pa prejmejo 600 dinarjev žepnice. Vse te ugodnosti jih spodbujajo k izjemnemu trudu in k marljivemu delu, ki je v tej šoli nujno. Ne postaneš namreč kar tako letalec vojaškega letalstva.

Gojenci letalske srednje šole v Mostarju pa so že 24 let pripravljani zavzeti izpolnjevati vse, kar od njih zahteva vzgojno-izobraževalni program.

Ne samo zaradi obveznosti, ki jih nalaga vsaka vojaška šola, temveč zaradi ljubezni, ki jih je pokazala pot do letalskega poklica.

MUGDIM KARABEG

Inž. arh. Vinko Granz, ak. kipar Zdenko Kalin: Spomenik borcem, 1954, Solkan

SVETOZAR ORO

dogodki
novosti

Jasna načela — težavna izpeljava

Komunisti o stabilizaciji, solidarnosti in nagrajevanju po delu

Očitno je, da so zadeve, ki že dalj časa vznemirjajo delavce v družbenih dejavnostih, in torej tudi v vzgoji in izobraževanju, načelno jasno opredeljene: družbenih dejavnosti ni mogoče odriniti med porabo; brez vzgoje in izobraževanja, ki sta dejavnika razvoja in sestavini združene dela, brez znanja in usposobljenosti, ne bo mogoče uresničiti stabilizacijskega programa, jer doseči razvoja na gospodarskem, tehnološkem in socialnem področju.

Racionalizacija v šolstvu lahko ubira le tiste poti, ki povečujejo kakovost dela v vzgoji in izobraževanju, iskanje rezerv pa ne sme zniževati življenjske ravni prosvetnih delavcev.

Vztrajanje pri svobodni menjavi dela z gospodarstvom naj bi pomenilo hkrati iskanje možnosti za postopno izenačevanje družbeno-ekonomskega položaja delavcev v vzgoji in izobraževanju s položajem delavcev v drugih delih združenega dela.

Te usmeritve je izoblikovala in sprejela 8. seja CK ZKS, ki je kot eno temeljnih zahtev poudarila odgovorno in dosledno uresničevanje nalog pri izpeljavi programa dolgoročne gospodarske stabilizacije v Sloveniji in Jugoslaviji. Pozornost so jim namenili tudi na posvetu z izvršnimi sekretarji in člani osnovnih organizacij ZKS (10. novembra), ki skrbijo za delo komunistov v vzgoji in izobraževanju.

Navedene usmeritve naj bi našle ustrezen odmev tudi v vsakdanjem življenju, zrcaliti bi se morale v finančnih načrtih, predvsem pa v odmerkih denarja za vzgojo in izobraževanje. Od besed k dejanjem pa je bila že od nekdaj dolga pot.

Da razmere niso rožnate in da je praksa precej navzkriž z dobranamerami sklepi, so pokazale tudi besede razpravljalcev na tem sestanku, ki so dale sicer fragmentaren, pa vendar nazoren vpogled v vsakdanjost.

Na prizorišču, kjer imajo prosvetni delavci opravka z razmerami, kakršne pač so, pa ostaja marsikaj že dolgo po starem ali pa se zadeve prav počasi premikajo. Pozornost zaslužijo problemi, ki najbrž precej po nepotrebnem izčrpavajo moči, zahteve, ki kradejo čas: ena takih je zapletena administracija ali pa

zbiranje podatkov, ki jih zahteva kar po več institucij hkrati (Zavod SRS za šolstvo, Zavod SRS za statistiko, Pedagoški institut in SDK). Namesto da bi razčlenili in ugotovili, kaj je v praksi res potrebno, in spremenili izvršilne predpise tako, da bi ljudi v šolah čim manj po nepotrebnem obremenjevali, že leta in leta kljub nenehnim opozorilom ostajajo enaki.

Ali drug primer: že več let poslušamo zahteve po poenotenju meril za določanje osebnih dohodkov vzgojno-izobraževalnega dela. Toda, dokler ne bomo imeli enotne metodologije, bodo vse primerjave osebnih dohodkov lahko le približne.

Razlike v osebnih dohodkih med prosvetnimi delavci v posameznih občinah pa so že dalj časa šibka točka našega sistema nagrajevanja. Razdeljevanje denarja ne glede na kakovost dela in dosežke prav gotovo ne more spodbujati zavzetosti za delo in navdušenja za novosti — pa tudi strokovnega spopolnjevanja ne. Vemo pa, da veliko učiteljev še zmeraj zelo dobro dela. Toda »teh ne nagrajujejo, tako kot ne znižujejo osebnega dohodka tistim, ki delajo slabo,« je dejal eden od razpravljalcev in ob koncu vprašal: »Ali bi tudi učitelji lahko prijavili razvedro za cene zahtevo po povečanju cene svojega dela?«

Veliko strpnosti in trezne presoje bi bilo potrebno, da bi se izenačile razlike v družbenih dejavnostih, pa tudi za to, da bi s solidarnostjo med občinami izenačili razlike v možnostih za delo in življenje učiteljev in učencev.

Živahna, vsesplošna in kritična razprava je torej pokazala, da je zdajšnje stanje posledica večletnih kriznih razmer v našem šolstvu, posledica odnosa družbe do tega področja. Priporočila z različnih koncev in krajev kažejo nekolikant neprijazno sliko malodušja, ki se zbira že nekaj desetletij. Prav toliko pa je staro tudi protislovje: Šolstvu pripisujemo izreden narodni pomen, pri »konkretnih izpeljavah« pa na to pozabljamo. Kljub vsemu temu pa je treba vztrajati, smo slišali na tem sestanku. Resolucije nastajajo vsako leto na novo.

MARJANA KUNEJ

Razprava je ostala v ozkih krogih

Ocena jeder v predsedstvu Zvezne konference SZDL

Čeprav niso sporne temeljne opredelitve in načela, niti ne manjka dobre volje pri tistih, ki so doslej sodelovali pri pripravi skupnih programskih jeder, večletno delo še ni končano. Verjetno je vzrok tudi v tem, da so ostale priprave predolge le v ozkih strokovnih krogih in javnost ni imela vpogleda v predloge, dogovore in uspele rešitve, niti ni mogla opozoriti na slabosti, nedoslednosti in protislovja.

Taka je bila, skopo povedano, ocena dveh razprav, ki jo je Zvezna konferenca SZDL namenila skupnim programskim jedrom s ciljem, da bi pospešili samoupravno dogovarjanje in usklajevanje stališč in se izognili nepotrebnim politizaciji posameznih vprašanj.

Udeleženci seje so pohvalili dosedanje opravljeno delo, glede na to, da pri večini predmetov ni nespornosti; bili so enotni v tem, kje so vzroki zdajšnjih nespornosti glede skupnih jeder za materinsko in književnost in glede jezika družbenega okolja. Kratek stik je nastal predvsem zaradi pospešene, v ozke kroge zaprte javne razprave. Kot je rekel Franc Setinec, so vsilili način dela, značilen za sprejemanje zakonov in prora-

novic, predsednik Zvezne konference SZDL. Razpravo bi morali voditi domala v vsaki šoli in v vsaki krajevni skupnosti.

Kadar pri pomembnih vprašanjih obidem javnost in se zadovoljimo s formalno razpravo, hitro nastanejo spori in nespornosti. Tako se je zgodilo tudi pri jedrih, ko socialistična zveza ni bila pravočasno vključena v reševanje teh vprašanj in se jih je morala lotiti naknadno, ko so se zaostriji spori o navidez dogovorjenih stališčih. Tako v vzgoji in izobraževanju kot na drugih družbenih področjih moramo v take razprave vključiti celotno javnost.

V sedanjem političnem trenutku, ko občutimo potrebo po čim bolj skladnem sožitju, po bratstvu, enotnosti in enakopravnosti narodov in narodnosti, ko prihaja pogostejše do pretirane občutljivosti pri obravnavi teh vprašanj, bi morali predvideti, da bo razprava o skupnih programskih jedrih obremenjena še z drugimi neresenimi vprašanji v naših medsebojnih odnosih. Tako pa se je zgodilo, je pripomnil Franc Setinec, da smo se preveč vrteli v krogu in porabili veliko časa za predmetnike, sezname piscev, za odstotke in ra-

siljev, moramo najprej zavrniti nacionalistične razlage, nato pa resno razčleniti zadeve in premagati nespornosti, ne da bi jih precejevali in ne da bi pri tem raznetili strasti.

S sklepi razprave na predsedstvu Zvezne konference SZDL so torej lahko zadovoljni vsi, ki

gledajo dobronamerno na ta vprašanja. Nezačudenjaki bodo le tisti, ki želijo zavirati skupna prizadevanja in jih zato moti visoka stopnja soglasnosti v zadnji razpravi.

IVAN MRDJEN,
Prosvetni pregled

Dogovora ne moremo zamenjati s predpisi

Iz govora Franca Šetinca na seji predsedstva ZK SZDLJ

»Povedati moram, da smo vsi stvar zgrabili na napačnem koncu. Namesto, da bi se bolj poglobili v glavne definicije skupnih ciljev ali jeder, kar je sinonim ali metafora za isto, smo se preveč sukali v krogu in porabili veliko časa za razpored del, sezname pisateljev, enakovrednost, odstotke in podobno. Tako je krenila dobra ideja po slabi poti. Le zakaj bi to skrivali? S tem nikakor ne mislim, da je bilo vse slabo in da je treba začeti od začetka, vendar to, kar je sklenjenega, ni zahteva, ki bi jo morali mehanično spoštovati. Odločno se moramo boriti proti pojmovanju, da želimo predpis namesto prostovoljnega dogovora in sporazuma o bistvenem.«

Ko je govoril o tem, kakšen pouk naj bi imeli na šolah, je poudaril, da bi moral pri enotnem odrejanju minimuma zgodovinske kulturne informacije, ki naj bi jo imeli drugi o drugih, najprej vsak sam pripraviti to, kar se mu zdi, da morajo drugi vedeti o njem. Šele potem pride na vrsto skupno ustvarjalno delo,

seveda na podlagi medsebojnega razumevanja, upoštevanja in spoštovanja. »Nacionalne kulture so v nekaterih izjavah ali prispevkih skrčene na specifičnost ali v najboljšem primeru na bistvene specifičnosti, kot da bi hoteli povečevati nekakšno abstraktno jugoslovansko posplošnost kot monolitno enotnost. Kot da smo pozabili, da smo marksisti,« je nadaljeval Franc Setinec. Po njegovih besedah je predstavitev slovenskega jezika in slovenske literature v jedrih za materinsko pri pouku usmerjena v izobraževanje bolj dejinske informacije ali celo deformacije kot informacija za učence drugod po Jugoslaviji.

»Napaka je bila torej v tem, da smo po istem kopitu merili vse predmete, tiste iz tako imenovane nacionalne skupine in druge. Za jezik in za matematiko ne veljajo enaka pravila. Jasno pa je, da je treba vse predmete polčevati v duhu bratstva in enotnosti.«

Po Delu, 4. november 1983.

Enciklopedija tehnike

Knjižna izdaja Cankarjeve založbe

Enciklopedija tehnike, obsežno in pregledno oblikovana knjiga, nam omogoča vpogled v tehniko in odkriva temeljno znanje s tega področja, ki postaja nujni, sestavni del našega življenja. Slovenska izdaja te enciklopedije — izdala jo je Cankarjeva založba v sodelovanju z založbo Narodna knjiga iz Beograda — je nastala iz zadnje dopolnjene nemške in švedske izdaje, slovenski strokovnjaki in znanstveniki pa so jo prilagodili našim razmeram. Ta prva enciklopedija tehnike v slovenščini je razdeljena v 280 poglavij, ki obravnavajo več kot 7500 tehničnih pojmov iz raznih strok in znanstvenih vej. Čeprav področja med seboj niso povezana po vrstah, se prepletajo. V osrednjem delu knjige so poglavja o avtomobilih, elektriki, elektroniki, o fotografiji idr., ki so že sama po sebi samostojna in zelo obširna področja človekove dejavnosti. Ta osrednja poglavja pa se smiselno povezujejo z dru-

gimi. Avtorji so se morali na sedemsto tiskanih straneh omejiti na tisti del tehnike, ki najbolj vpliva na naše življenje, da ga bomo spoznali in se ga naučili obvladovati. Pred drugo omejitev so bili postavljeni zaradi izredno hitrega napredka tehnike: zato so se odločili, da bodo v razlagah seznanili bralce predvsem s tehničnimi dosežki, ne pa toliko z zadnjimi novostmi. Zapletene tehnične postopke ponazarja več kot 2000 slik, ki pripomorejo k boljšemu razumevanju.

Čeprav so avtorji zaradi omejenega števila strani v knjigi in zaradi preobsežnosti obravnavanega področja morali včasih izbrati le eno od različnih možnosti obravnave, knjiga zanesljivo odkriva najpomembnejše v tehniki, obenem pa opozarja tudi na tisto, česar strokovnjaki niso mogli zajeti v svoje prispevke za to izdajo.

V. K.

Knjiga ni tržno blago

Učbeniki bodo prihodnje leto dražji

Usoda učbenikom v prihodnjem letu prav gotovo ne bo naklonjena. Kaže, da se bodo znova precej podražili. Vzrokov za to je več. Mednje sodi tudi ta, da izobraževalne skupnosti ne morejo prispevati več kot doslej: denarja za nakup srednješolskih učbenikov ne bo, delno pomoč pa lahko pričakujemo le pri tiskanju učbenikov z majhno naklado. Papirnice kljub dobri volji ne morejo obljubiti, da bodo dobavile ustrezno količino papirja pravočasno. Zakaj? Cene papirja in reprodukcij materialov za proizvodnjo učbenikov nenehno naraščajo, hkrati pa se večajo obrestne mere za najeta posojila, stroški režije itn. To so težave, s katerimi se ubadajo grafična, grafično predelovalna industrija, založništvo in knjigotrštvo. Povedano drugače: potrebne surovine so dražje od izdelka.

Če dodamo, da nižje naklade zvišujejo ceno učbenikov in knjig, smo o tem povedali skoraj vse.

Za razliko od srednjih šol so osnovne šole glede učbenikov na boljšem: uporabljale bodo pretežno stare učbenike, ki jih bodo strokovnjaki opremili z ustreznimi navodili, skoraj polovica šol ima urejeno šolsko preskrbo v knjižnicah, kjer je doslej že ustvarjena zaloga učbenikov.

To so strnjene ugotovitve z nedavne seje podpisnikov družbenega dogovora o učbenikih.

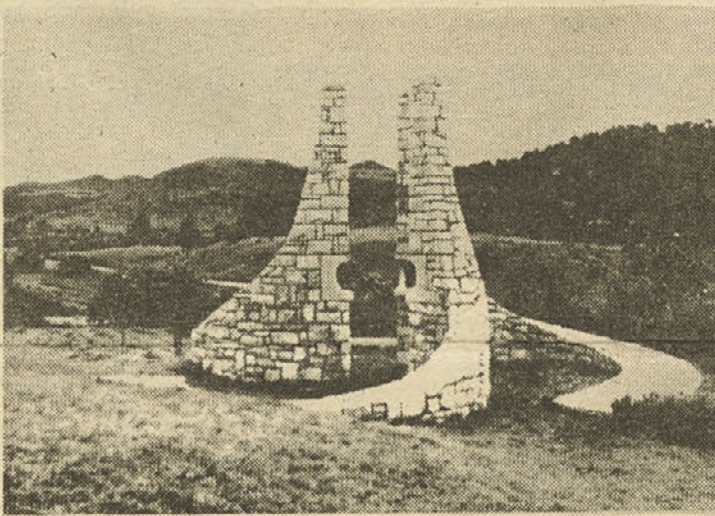
V zavzeti razpravi smo znova slišali opozorila, da je treba varčevati, kjer se le da. To pa pomeni znova pregledati, koliko je res potrebnih učbenikov, delovnih zvezkov idr. Skratka, vsega naj bi bilo čim manj. Razumljivo je, da moramo v zdajšnjem težkem času gospodarno ravnati na vseh področjih, ra-

zumljivo pa je tudi, da mora vsaka delovna organizacija najprej poskrbeti za svoj obstoj. Nerazumljivo pa je, da knjigo ali učbenik še zmeraj obravnavamo le kot tržno blago. In še nekaj: bremen stabilizacije skorajda ni več mogoče prelagati na ramena staršev (ali prosvetnih delavcev) in jim zniževati že tako nizko življenjsko raven.

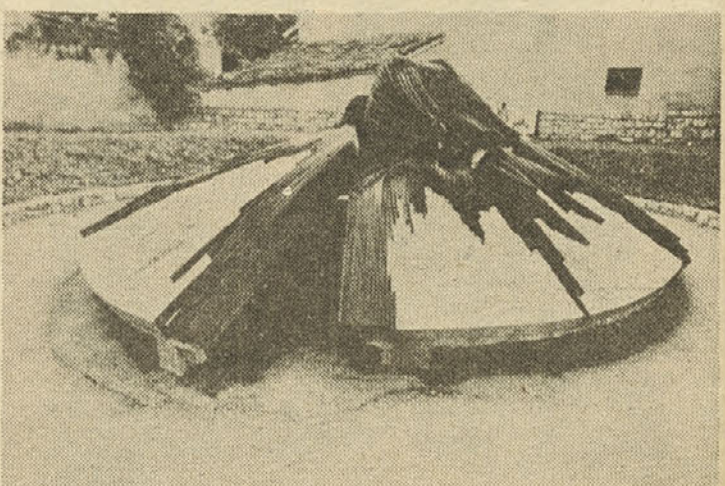
»Knjiga ni navadno tržno blago. Tiskanje učbenikov je dejavnost posebnega družbenega pomena,« je dejal član Republiškega odbora Sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti. Zavzel se je za to, da bi morala biti cena učbenikov dostopnejša, še posebno zaradi socialno šibkejših družin. Poudaril je, da je treba poiskati vse možnosti — tudi pri poslovanju knjigarn — da bo knjige cenejša, ker zasluži drugačno, pozornejšo obravnavo družbe.

V razpravi smo slišali tele predloge: Splošno združenje grafične, grafično predelovalne industrije, časopisne in založniške dejavnosti ter knjigotrštvo Slovenije je predlagalo, naj bi Zavod SR Slovenije za šolstvo določil, katere učbenike bodo učenci lahko uporabljali v prihodnjem letu namesto tistih, ki (že po predvidenem načrtu) ne bodo izšli pravočasno. Odbor podpisnikov družbenega dogovora za preskrbo z učbeniki pa je predlagal, naj bi papirnicam omogočili, da podražijo komercialne vrste papirja, tako da bi lahko zagotovile papir za učbenike po nižji ceni. Republiški odbor za preskrbo z učbeniki pa se bo kljub velikim težavam še vnaprej zavzemal za to, da se bodo še nadalje razvijale šolske knjižnice in ustvarjale preprosto zalogo šolskih knjig in učbenikov.

T. D.

Spomenik Vilharju, Tomšiču in Valenčiču, 1969, Knežak

Ak. kipar Negovan Nemec: Spomenik borcem, 1971, Gradišče

Uresničevanje reformnih ciljev: zahtevno in dolgotrajno delo

dogodki
novosti

Sporočilo za današnji čas

Ob obisku Vide Tomšič na šoli v Loškem potoku

Osnovno šolo v Loškem potoku, ki je v zadnjem obdobju prerasla z višjo stopnjo v celodnevno osnovno šolo in dosega pod vodstvom zavzetega učnega kolektiva viden napredek, je 10. novembra t. l. obiskala Vida Tomšič. Spremljali so jo ugledni družbenopolitični delavci in predstavniki Zavoda SRS za šolstvo, pogovora pa so se udeležili tudi vodstveni delavci krajevne skupnosti Loški potok in občine Ribnice ter predstavniki nekaterih drugih osnovnih šol.

Po ogledu šole in raznovrstnih dejavnosti, ki jih učenci razvijajo v okviru pionirske zadruge in drugih interesnih oblik, se je pogovor osredotočil na nekatera pereča vprašanja o prihodnosti naše šole, zlasti še celodnevne osnovne šole, ki se odpirajo v današnjih razmerah.

Razpeli smo med gospodarskimi možnostmi in visokimi cilji, ki si jih zastavljamo je poudaril Marjan Jelen. Prelaganje interesnih dejavnosti na neposredno svobodno manjavo dela zahteva od vsake osnovne šole in njenega okolja velike napore, da ohranimo doseženo raven in obseg te dejavnosti.

Pri razvijanju celodnevne osnovne šole ne sme biti zastojev niti kriz. Celodnevna osnovna šola je perspektiva naše osnovne šole, je razvojna nujnost, je poudarila Vida Tomšič. Kjer se ljudje složno in zavzeto spopadejo s težavami in delom, kot v Loškem potoku, ni krize. Taki primeri dokazujejo moč naše družbe in možnosti, ki izhajajo iz naših samoupravnih socialističnih družbenih odnosov za reševanje življenjskih vprašanj, kakršno je vzgoja in izobraževanje mladega rodu. O takih zglednih primerih moramo več pisati in seznanjati javnost z njimi, saj imajo mnogo večjo spodbudno moč, kot če govorimo le o neuspehih.

Zakaj pripada celodnevni osnovni šoli prihodnost, zakaj tako poudarjamo njen pomen za našo družbo? S celodnevno osnovno šolo želimo dati mladim čim bolj enake možnosti za vstop v življenje. To ni več tradicionalna šola, v kateri je učni proces sestavljen iz ustaljenega zaporedja učnih ur — tu se pouk preliva v druge dejavnosti in skupaj z njimi ustvarja višjo celoto. Tu mladi lahko pridejo bolj do besede — in prav je tako! Zdašnji mladi rod raste bolj razgledan in hitreje dozoreva; razumljivo je, da mu moramo dati več možnosti za samoupravljanje in za samostojno izražanje lastnih pobud. Za tako šolo bi se morala odločneje zavzemati tudi mladinska organizacija.

K celodnevni osnovni šoli lahko veliko prispevajo tudi zu-

nanji mentorji pionirskih dejavnosti. Vodenje različnih dejavnosti spodbuja učitelje, kot vidimo na šoli v Loškem potoku, da pokažejo vse svoje sposobnosti in darove. To niso več samo v svoj predmet zaverovani učitelji, to so vsestransko usmerjeni in življenjski mentorji, ki so mladini za zgled.

Pomembno je, da v celotnem življenju šole premagamo togo delitev na moška in ženska dela in uveljavljamo enakopravnost spolov brez starih predsodkov. To velja tudi za gospodinjstvo, ki ne sme biti le učni predmet marveč tudi način življenja na šoli. Sicer pa vsak spol vnaša nekaj svojega v skupno delo in življenje. Zato smo veseli pojave, ko se v zadnjem času moški spet pogostejše odločajo za učiteljski poklic.

Primer celodnevne osnovne šole v Loškem potoku, je poudarila Majda Gaspari, je svetel zgled, kako lahko zmeraj in povsod kljub zunanjim oviram in težavam naredimo korak naprej, če se le dovolj zavzeto lotimo dela. Skrb za otroke, za njihovo sedanjost in prihodnost je močna spodbuda, ki povezuje ljudi v skupnih prizadevanjih v dobro mladih.

Zdaj smo na kritični točki: kot bi ne bilo pravega ozračja za nadaljnje razvijanje celodnevne osnovne šole. In vendar si take šole ne želijo samo tisti, ki si ne želijo svobodnega, samostojnega in vsestranskega razvoja otrokove osebnosti.

Vsako leto bi morali predstaviti javnosti šole, ki se dvignejo nad povprečje in dosežejo zgledne uspehe. Mnogo bolje bi morali vrednotiti delo šol in ga nagraditi po delovni uspešnosti. Tako bi moralno in gmotno spodbudili ustvarjalnost prosvetnih delavcev, ki jo s proračunskimi povprečji dušimo. Namesto da silimo in utesnjujemo šole v kalupe, v obvezne okvire, bi morali dati večji poudarek pobudam in ustvarjalnosti vsake vzgojno-izobraževalne organizacije. V skladu s tem načelom bi morale tudi strokovne službe spremeniti svojo delovno usmerjenost.

Sporočilo srečanja na celodnevni osnovni šoli v Loškem potoku, ki je s pomočjo učiteljev, staršev in celotnega okolja dosegla v kratkem velik napredek, je aktualno za vsako šolo in vsako okolje: tudi v neugodnih gospodarskih razmerah, ki nas silijo v malodušje se ne smemo odpovedati ciljem, ki smo si jih zastavili. Bolj kot v denarju je moč v ljudeh, v njihovi zavzetosti, skupni volji in složnem sodelovanju, kadar jih znamo povezati in zagreti za uresničanje visokih ciljev.

JOŽE VALENTINČIČ

nostalgija za starimi časi ne more zaustaviti.

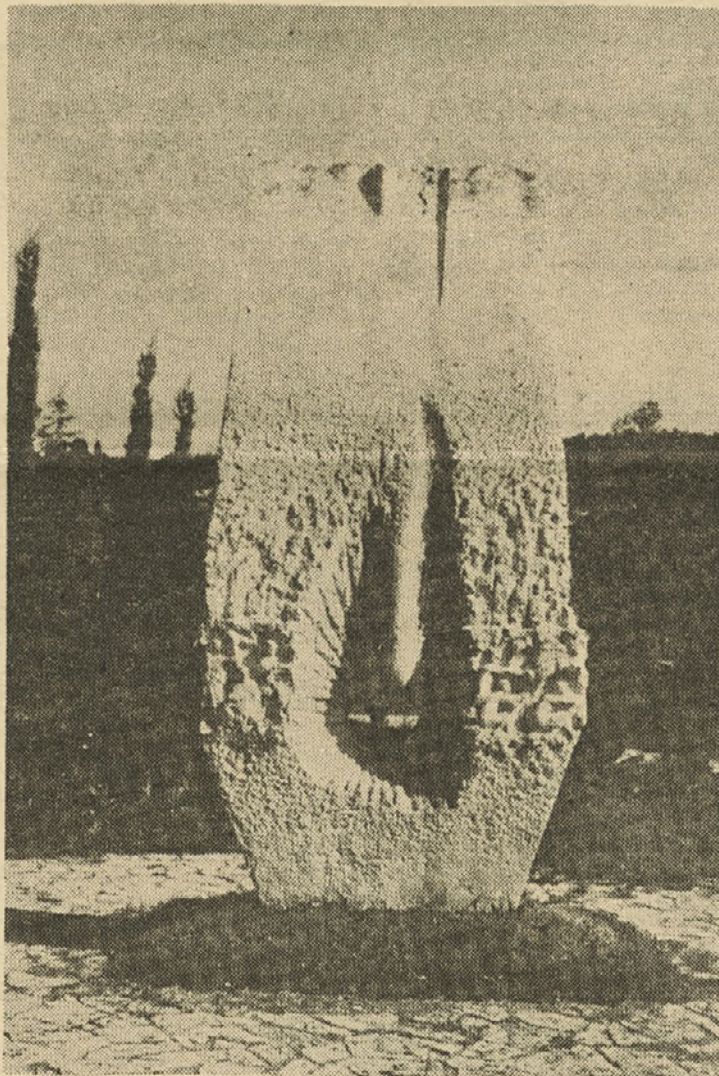
Spreminjanje vzgoje in izobraževanja v skladu z načrtanimi reformnimi cilji ne gre brez težav in pomanjkljivosti. Reforma mora imeti ustrezno gmotno podlago, ki jo moramo zagotoviti ob spoznanju, da so vzgoja, izobraževanje in znanost med najpomembnejšimi dejavniki družbenega napredka.

Uresničevanje visokih ciljev reforme in celotne preobrazbe srednje šole je zahtevno in dolgotrajno delo, ki ga morajo opraviti tako vzgojno-izobraževalne kot tudi druge organizacije združenega dela in celotna družba. Reforma je proces, ki ga moramo budno spremljati, ugotoviti pa uporabljati za izpopolnitev posameznih sestavin reforme in njenega uresničevanja.

Usmernjanje tega procesa je visoko zahtevno strokovno delo, ki ne dopušča površnosti, neprehtnih posegov in prenapljenih odločitev. Kot je izvajalcem novih programov potrebna prožnost in ustvarjalnost, tako se vsem, ki uresničujemo reformo ali spremljajo njeno uresničevanje, potrebuje kritičnost, odprtost novim spoznanjem in pripravljenost za spremembe, ne da bi pri tem prezrli, kateri so temeljni cilji reforme in katere so temeljne potrebe našega nadaljnjega družbenega razvoja.

Reforma vzgoje in izobraževanja je namreč del širše družbene reforme, prihodnost vzgoje in izobraževanja in družbena prihodnost pa sta med seboj ne ločljivo povezani.

JOŽE VALENTINČIČ

Ak. kipar Jože Pohlen: Spomenik borcem, 1970, Pridvor

lanje reforme, ki se opira na širši krog strokovnjakov, učiteljev in učencev, omogoča sprotno odkrivanje morebitnih napak in pomanjkljivosti v programski sestavi in celotni zgradbi srednjega usmerjenega izobraževanja.

Po dveh letih načrtnega spremljanja reforme so zdaj možne prve dokaj zanesljive ocene, pridobljene na reprezentativnem vzorcu vzgojno-izobraževalnih organizacij, učiteljev in učencev. Seveda se te ocene nanašajo le na zdajšnjo stopnjo v procesu reforme; raziskave pa bodo tudi v prihodnje spremljale celotno programsko preoblikovanje in preobrazbo srednjega izobraževanja.

V uvodnem plenarnem delu posvetovanja je Stane Kranjc, predsednik Strokovnega sveta SRS za vzgojo in izobraževanje, povzel nekatere temeljne predpostavke, izkušnje in naloge reforme. Dr. Janez Sagadin, metodološki mentor raziskav, pa je podal glavne ugotovitve dosedanjega vrednotenja novih programov. Plenarnemu prikazu spoznanj, ki so se izoblikovala pri posameznih projektih, je sledilo delo v skupinah. Večerni čas je bil namenjen razpravam za okroglo mizo o nekaterih aktualnih temah reforme: o skrbi za nadarjene učence, o odnosu med splošno in strokovno izobrazbo, o umetnostni vzgoji in tujih jezikih. Sklepni del posveta je povzel ugotovitve in predloge razprav v skupinah in pri okroglih mizah. Vse to bo komisija za sklepe strnila v celoto ter z njimi seznanila ustrezna družbena in strokovna telesa, pedagoško in širšo javnost.

Izredno obsežna, mnogovrstna in zahtevna vsebina evalvacijskih raziskav in samega posvetovanja ne dopušča poenostavljanja in površnih povzetkov, zato jo bomo predstavili bralcem v naslednjih številkah našega glasila. Celotno gradivo posvetovanja bo izšlo v posebni številki revije Vzgoja in izobraževanje.

Za zdaj naj povzamemo le nekaj sklepnih misli:

Reforma izobraževanja po osnovni šoli poteka v skladu s sprejetimi odločitvami, pa tudi s potrebami našega gospodarskega, kulturnega in splošnega družbenega razvoja. K staremu se ni mogoče vrniti, saj pelje pot razvoja lahko le naprej in ga tudi

bi ga morali celostno — z organizacijskega, kadrovskega, finančnega vidika itn. Z dobrimi komentariji bi lahko časnikarji veliko pripomogli k boljši kulturni politiki. Spodbudili bi ljubiteljsko kulturno dejavnost zunaj središč, ki smo ji doslej namenili vse premalo pozornosti, in s svojimi zapisi kljub zmanjšanim gmotnim možnostim omogočili razvoj obetavnim skupinam in kulturnim društvom. V množičnih obličih bi morali nameniti več prostora različnim opisom posameznega kulturnega dogodka in hkrati zagotoviti sočasno objavljane različnih ocen. Prav bi bilo, da bi uredništva usposabljal »interdisciplinarne« časnikarje in ne specialiste za posamezna kulturna področja.

Ob krčenju prostora zaradi stabilizacijskih prizadevanj bi bilo treba nameniti še več pozornosti izboru kulturnega dogajanja, in večkrat opustiti objavljane dolgi suhoparni besedili, ki

jih nihče ne bere. Poročali naj bi le o bistvenem in tako prihranili prostor za poročanje o kulturi in o drugi aktualni problematiki iz življenja.

V pogovoru so spomnili, da je Kulturna skupnost Slovenije, ki jo imamo že tri leta, »kraj«, kjer se je treba neposredno dogovarjati, vendar se to še vse premalo uveljavlja zaradi ustaljenih starih navad. Za kulturo bi morale skrbeti tudi vse družbeno-politične organizacije v občinah, ki pa povsod ne opravljajo tega dela tako, kot bi ga morale. Da je to res, dokazujejo velike razlike med posameznimi občinami, ki se niso v zadnjih letih razvijale skladno, policentrično.

Spodbudno pa je, da smo v zadnjih desetih letih usposobili kar 130 kulturnih domov, vsako leto pa jih bomo še nadaljnji deset. Prizadevati pa si je treba, da se bodo odpirale tudi poti za dogovarjanje, saj bo le tako mogoče pripraviti dobre programe za kulturne dejavnosti.

Kljub naši želji po odprtosti ne spremljamo dovolj in sočasno kulturnih tokov in dosežkov drugih narodov in narodnosti; zato bi bilo prav, da bi se bolj neposredno povezovali z drugimi središči v Jugoslaviji. To bi pripomoglo k boljšemu poznavanju in razumevanju naše kulture in kulture drugih narodov in narodnosti.

V pogovoru so člani osvetlili kulturo še z drugega zelo pomembnega vidika: kulturo kot dejavnika za bolj ustvarjalno razmišljanje, kot pomembno sestavino višje kulture dela, ki zvišuje produktivnost.

Kulturno razgledan človek namreč drugače oblikuje svoj odnos do dela, ker pozna kulturno tradicijo. Hitro dojemanje novega in večja domišljija pa nedvomno pripomoreta tudi k iskanju novih zamisli in novih rešitev v proizvodnji, industriji in na drugih področjih našega življenja in dela.

TEA DOMINKO

V kulturi je moč

ZKS o aktualnih problemih v kulturi in o vlogi množičnih občil pri obravnavi kulturnega dogajanja

Čedalje večje zanimanje naše javnosti za kulturna dogajanja na Slovenskem, bodisi za novo knjigo, film, gledališko predstavo — poklicno vrhunsko ali ljubiteljsko — izpričuje, da Slovenci čedalje bolj potrebujemo kulturo in jo tudi vse bolj spoštujemo.

Kultura je moč in ponos vsakega naroda, je potrditev njegovega obstoja v veliki družini drugih narodov.

Razveseljuje je, da zanimanje za kulturo narašča, hkrati pa nalaga to tudi obveznosti. To je potrdilo tudi dvanaest območnih posvetov v oktobru, ki so potekali po Sloveniji. Pokazali so, da moramo ljubiteljsko dejavnost veliko bolj obravnavati in upoštevati pri kulturni politiki, da jo je treba tudi politično podpreti. To je bilo nekakšno vodilo pogovora na CK ZKS s časnikarji, ki poročajo o kulturnem dogajanju na Slovenskem. Ti morajo zagotoviti v glasilih ustrezno mesto kulturnemu dogajanju: osvetliti

Žagarjeve nagrade in priznanja

Po 4. členu Zakona o nagradah in priznanjih Staneta Žagarja (Uradni list SRS, št. 8/78)

RAZPISUJE

odbor za podeljevanje Žagarjevih nagrad in priznanj

ŽAGARJEVE NAGRADE IN PRIZNANJA ZA LETO 1984

- I. V letu 1984 bo podeljenih 7 Žagarjevih nagrad in 3 Žagarjeva priznanja.
- II. Žagarjeve nagrade in priznanja bodo podeljena za izredne uspehe na vzgojno-izobraževalnem področju.

Za nagrade lahko kandidirajo posamezni zaslužni delavci ali skupine delavcev, ki so dosegli izredne uspehe pri napredku vzgoje in izobraževanja, pri uveljavljanju socialističnega samoupravljanja ter druge izredne rezultate, ki so bili doseženi z delom v vzgojno-izobraževalnih in drugih organizacijah združenega dela, z organiziranjem vzgojno-izobraževalne dejavnosti, s strokovnimi in raziskovalnimi deli ter pri oblikovanju učnih sredstev.

Za Žagarjeva priznanja lahko kandidirajo organizacije združenega dela, delovne skupnosti, družbene organizacije in društva (v nadaljevanju: kandidati), ki so na področju vzgoje in izobraževanja dosegli izredne uspehe.

- III. Kandidate za podelitev Žagarjevih nagrad in priznanj lahko predlagajo:

- krajevne skupnosti
- organizacije združenega dela
- samoupravne interesne skupnosti
- družbeno-politične skupnosti in organizacije
- društva in družbene organizacije
- Republiški komite za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo
- Zavod SR Slovenije za šolstvo.

Predlog za kandidata mora poleg imena in drugih osnovnih podatkov o kandidatu vsebovati še podrobno utemeljitev.

Predlogu za podelitev nagrade je treba priložiti:

1. življenjepis s podrobnimi podatki iz življenja in dela kandidata;
2. podrobno utemeljitev s priporočili in mnenji družbeno-političnih organizacij (koordinacijskega odbora za kadrovska vprašanja pri Občinski konferenci SZDL), Zavoda SRS za šolstvo oziroma Sveta VDO ali VTOZD, drugih organizacij, društev ter priznanih strokovnjakov.

Predlogu za podelitev priznanja je treba priložiti:

1. osnovne podatke o kandidatu;
2. podrobno utemeljitev predloga s priporočili in mnenji družbeno-političnih organizacij (koordinacijskega odbora za kadrovska vprašanja pri Občinski konferenci SZDL), Zavoda SRS za šolstvo in drugih organizacij, društev ter priznanih strokovnjakov.

- IV. Predloge pošljite do vključno 31. 12. 1983 v zaprti kuverti na naslov:
Izobraževalna skupnost Slovenije, Ljubljana, Aškerčeva 9 — z oznako »Razpis Žagarjevih nagrad in priznanj«.

PREDSEDNIK

ODBORA ZA PODELJEVANJE
ŽAGARJEVIH NAGRAD IN PRIZNANJ:

Ivan GODEC, l. r.

Svet

SREDNJE ŠOLE PEDAGOŠKE, RAČUNALNIŠKE IN
NARAVOSLOVNO-MATEMATIČNE USMERITVE,
KRANJ, Koroška cesta 13

razpisuje prosta dela in naloge

- učitelja geografije s polnim delovnim časom, za določen čas (od 4. 1. do 30. 6. 1984)
- učitelja pedagogike in psihologije s polnim delovnim časom, za določen čas (od 4. 1. do 30. 6. 1984 — nadomeščanje delavke, ki bo na porodniškem dopustu)

Za obe delovni mesti je potrebna visoka izobrazba ustrezne smeri. Kandidati morajo priložiti prijavi dokazila o zahtevani izobrazbi in življenjepis.

Prijavite se v 15 dneh po objavi razpisa.

Cene in naročnina

Nenehno rast cen in stroškov občutimo tudi pri Prosvetnem delavcu nič manj kot v celotni časopisni dejavnosti. Dotacije, ki jih prejemo, ne sledijo podražitvam papirja, tiska, poštnine in drugih storitev. Dohodek od razpisov in oglasov tudi ni tolikšen, da bi lahko ostali pri dosedanjih naročninah. S tem ko marsikatero vzgojno-izobraževalno organizacijo ne pošiljajo razpisov našemu glasilu, odteka drugam še tisti skromni prosvetni dinar, ki bi se sicer vračal prosvetnim delavcem v obliki nižje naročnine.

Ko boste prejeli račun za poravnano naročnino za leto 1984 z manjšim doplačilom za zvišano naročnino od letošnjega drugega polletja, se torej ne jezite na nas, ki se prav neradi odločamo za tak ukrep. Pri iskanju rešitev bi morda tudi pri vas lahko posnemali tiste vzgojno-izobraževalne organizacije, ki prispevajo svojim delavcem del naročnine iz sredstev za strokovno izpopolnjevanje. Prosvetni delavec je namreč nepogrešljiv pripomoček za samoizobraževanje, ki je ena izmed temeljnih oblik nenehnega izobraževanja pedagoških delavcev.

Nova razstava v Slovenskem šolskem muzeju

22. novembra ob 11. uri so v Slovenskem šolskem muzeju v Ljubljani na Poljanski cesti 28 odprli razstavo ob 100-letnici rojstva in 20-letnici smrti znamenitega slovenskega šolnika Pavla Flereta. Pavel Fleret je učiteljeval v raznih krajih na Štajerskem, nekaj časa je bil šolski nadzornik za ptujski okraj, leta 1924 pa je odšel v Beograd, kjer je bil referent na ministrstvu za prosveto, kasneje pa šef proračunskega odseka in administrator v študentskem domu. Po osvoboditvi

je prišel v Ljubljano, kjer je bil zelo delaven v republiškem odboru sindikata prosvetnih delavcev.

Razstava prikazuje njegovo bogato delo: pisal je za mladino, sodeloval pri šolski reformi po prvi svetovni vojni, napisal veliko pedagoških razprav, urejal našo osrednjo pedagoško revijo Popotnik, pisal kritike, sestavljal pedagoške bibliografske preglednice ter pisal in prevajal šolske knjige. Za svoje bogato delo je prejel več priznanj.

»Filmoteka 16«

delovna organizacija za napredek
in uporabo ozkega filma
41000 ZAGREB
Savska 9

ELEMENT-FILM

Iz novega proizvodnega programa »Filmoteke 16« priporočamo šolam nekaj novih element filmov, narejenih na podlagi vsebin predmetnika in učnega načrta za osnovne in srednje šole. Film **ZGRADBA OGLJIKOVODIKA, DESTILACIJA NAFTE in KREKIRANJE NAFTE** so namenjeni za pouk kemije, lahko pa jih uporabimo na različnih stopnjah izobraževanja; to pomeni, da mora učitelj razlagati film in njegovo metodično obdelavo prilagoditi duševnim in telesnim sposobnostim učencev. Film **ZGRADBA OGLJIKOVODIKA** prikazuje zgradbo ogljikovega atoma in usmerja gledalca k njegovim temeljnim lastnostim: štirivalentnost, sposobnost kemijske povezave z drugimi atomi in lastnost medsebojnega povezovanja ogljikovih atomov. Gledalci hkrati spoznajo tudi zgradbo preprostih ogljikovodikov in opažajo, da so atomi v posameznih molekulah zmeraj enako razporejeni. Čeprav je pri tem filmu prepuščeno učitelju, da s svojo senzibilnostjo in ustvarjalnostjo določi strokovno raven razlage ob filmu, je priporočljivo, da učitelj v osnovni šoli nameni več pozornosti zgradbi posameznih ogljikovodikov in tipom povezav med ogljikovimi atomi, v srednji šoli pa naj bodo bolj poudarjeni zgradba, prostorska razmestitev atomov v molekuli in izometrija.

Film **DESTILACIJA NAFTE in KREKIRANJE NAFTE** sestavljata zaokroženo tematsko celoto. Poglavitna izobraževalna naloga prvega filma je, da ob njem učenci spoznajo, kako je sestavljena nafta, kakšne so tehnološke možnosti za njeno predelavo in kako sodobni človek uporablja posamezne frakcije.

Drugi film z naslovom **KREKIRANJE NAFTE** pojasnjuje proces kreiranja, prikazuje enega od tehnoloških postopkov kreiranja (katalitični proces kreiranja) in dokazuje gospodarsko upravičenost kreiranja nekaterih produktov frakcijske destilacije nafte. Sam proces kreiranja (delitev molekul višjih ogljikovodikov) je prikazan v filmu s preprostim zgledom, da bi učenci lažje dojemali poenostavljeni mehanizem reakcije. Za razliko od srednješolskega programa v osnovni šoli ne bi smeli preveč natančno obravnavati kemizma kreiranskega procesa, ampak je pomembno, da učenci dojemajo njegov način in praktično vrednost.

Film **REN I (RAJNA I)** in **REN II (RAJNA II)** priporočamo učiteljem zemljepisa, ko bodo obravnavali dežele zahodne in srednje Evrope. Poglavitni cilj projekcije teh dveh filmov je, da učencem prikaže hidrografske, prometne, naselbinske, gospodarske in urbane pomen reke Ren in Porenja za srednjo in zahodno Evropo pa tudi širše. Ob predvajanju prvega filma je treba učence opozoriti na to, kakšna je videti reka Ren, na njene rečne jezove in prevodnice, na plovbo po Renu, na sodobno plovno pot med Ba-

slo in Nizozemsko. Ob drugem delu filma (**REN II**) naj učitelj opozarja učence, kako zelo sta se spremenila videz in vloga pokrajine v teh nižinskih predelih, kjer delujejo naravne sile še posebno močno, pa tudi na zdajšnja prizadevanja ljudi, da bi ta prostor uredili tako, da bi bil primeren za naseljevanje in razvoj sodobnega kmetijstva, vodilne industrije in najbolj razvitega prometa na svetu.

IZ NOVEGA PROIZVODNEGA PROGRAMA PRIPOROČAMO

za pouk kemije

BELJAKOVINE

OLJA IN MASTI

ENCIMI

PRALNA SREDSTVA

JONSKE SPOJINE

KEMIJSKE VEZI

ZGRADBA OGLJIKOVODIKA

KREKIRANJE NAFTE

DESTILACIJA NAFTE

za pouk biologije

ZGRADBA CELICE

MITOZA

MEJOZA

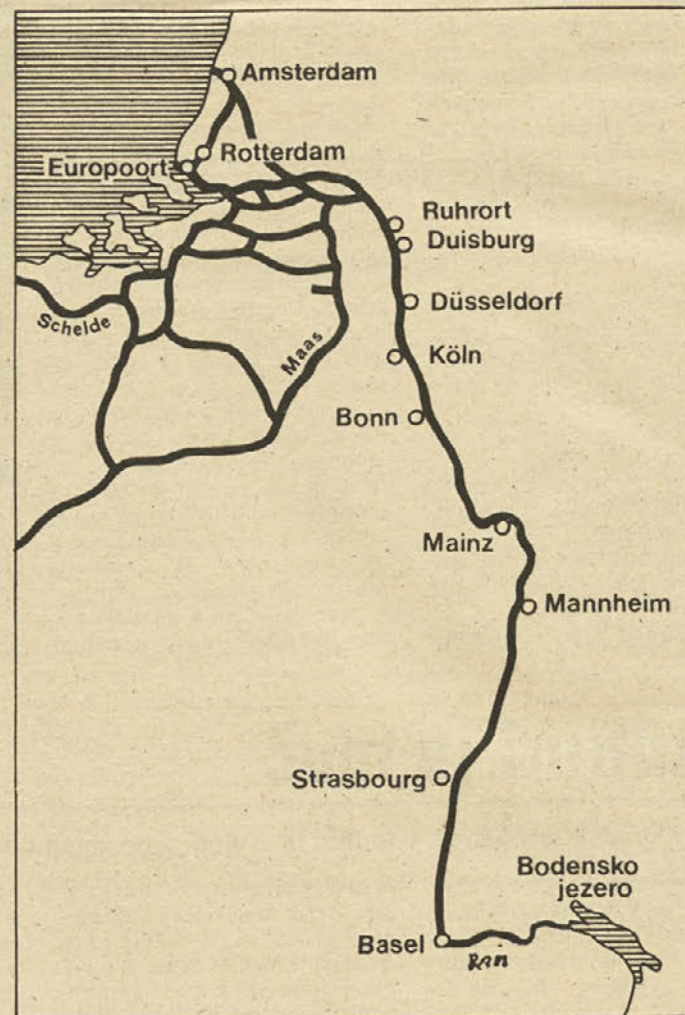
CELIČNO DIHANJE

REFLEKSNI LOK

NASTAJANJE SEČA V LEDVICAH

za pouk narave

KAKO POTUJE VODA V RASTLINI

TOK RENA

NAJPOMEMBNEJŠA PRISTANIŠČA

Ustanovitelj: Republiški odbor
Sindikata delavcev vzgoje, izo-
braževanja in znanosti ter izo-
braževalna skupnost Slovenije
— Izhaja štirinajstredno med
šolskim letom.

Izdajateljski svet ČZP Prosvetni de-
lavec: predsednik Aleš Golja, Bo-

gdan Čepič, Tea Dominko, Leopold
Kejžar, Franci Kržan, Marjana
Kunej, Vida Nered, Albin Puclin,
Alenka Pučko, Marija Skalar, Janez
Sušnik, Jože Valentinčič, Viktor Žorž

Uredniški odbor: Geza Čahuk,
Tea Dominko, Jure Gartner,
Marjana Kunej, Rudi Lešnik, Ba-
rica Maretič-Požarnik, Veljko

Troha, Jože Valentinčič, Marija
Velikonja, Majda Vujović
Uredništvo: Jože Valentinčič,
glavni urednik, Marjana Kunej,
odgovorna urednica, Tea Do-
minko, tehnična urednica.
Naslov uredništva in uprave:
Poljanski nasip 28, tel.: 315-585,
poštni predal 21, Ljubljana
61104

Rokopisov in fotografij ne vra-
čamo. Letna naročnina znaša
380 din za posameznike, 650 din
pa za organizacije združenega
dela in delovne skupnosti. Cena
izvoda 20 din, pri povečanjem
obsegu pa 30 din. Študentje ima-
jo pri skupinskih naročilih po-
seben popust. Številka tekočega
računa: 50101-603-46509.

Tiska ČZP Ljudska pravica. YU
ISSN 0033-1643
Po mnenju Republiškega komi-
teja za vzgojo in izobraževanje je
časnik »Prosvetni delavec«
prost temeljnega davka od pro-
meta proizvodov (glej 7. točko 1.
odstavka 36. člena zakona o ob-
davčenju proizvodov in storitev v
prometu).

prosvetni
delavec